

**”Tää sen mielekkyyden tälle työlle antaa”
Haapaniemen päiväkodin henkilökunnan kokemuksia omahoitaja-
työkäytännöstä**

Opinnäytetyö

**Heikki Rynänen
Tomi Vepsäläinen**

**Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalikasvatus**

Hyväksytty ____ . ____ . ____

Koulutusala: Sosiaali- terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma	Suuntautumisvaihtoehto: Sosiaalikasvatus
Työntekijä/tekijät: Heikki Ryyänen & Tomi Vepsäläinen	
Työn nimi: "Tää sen mielekkyyden tälle työlle antaa" Haapaniemen päiväkodin henkilökunnan kokemuksia omahoitaja-työkäytännöstä	
Päiväys: 23.10.2009	Sivumäärä/liitteet: 56/3
Ohjaaja/ohjaajat: Anne-Leena Juntunen	
Toimeksiantaja: Haapaniemen päiväkoti	
Tiivistelmä: <p>Opinnäytetyössä tutkittiin Haapaniemen päiväkodin henkilökunnan kokemuksia omahoitaja-työkäytännössä. Tutkimuksen tarkoituksena oli toimia avoimena foorumina, jonka kautta henkilökunta pääsee kertomaan mielipiteensä työmenetelmästä.</p> <p>Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus. Teoreettisena viitekehyksenä toimi John Bowlbyn luoma kiintymyssuhdeteoria, sekä kasvatuskumppanuuden neljä kantavaa periaatetta. Aineiston kerättiin yksilökohtaisilla teemahaastatteluilla. Kohdejoukkona tutkimuksessa toimi seitsemän Haapaniemen päiväkodin työntekijää, kolme oli nimikkeeltään lastentarhanopettajia ja neljä lastenhoitajia. Aineiston analyysissä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia.</p> <p>Tutkimuksessa omahoitajuus koettiin hyväksi, joskin haavoittuvaiseksi työmenetelmäksi. Omahoitajuuden avulla voidaan tukea lapsen kasvua ja kehitystä, sekä helpottaa lapsen päivähoiton aloitusta. Lapsen ja omahoitajan välille muodostuu hyvä ja tiivis suhde. Omahoitajuus parantaa työntekijöiden lapsituntemusta. Omahoitajuuden myötä omahoitajan ja lapsen vanhempien välinen suhde muuttuu läheisemmäksi. Omahoitajuus selkeyttää ryhmän toimintaa ja henkilöstön työnjakoa. Menetelmä on altis muutoksille ja sen toteuttamista hankaloittavat esimerkiksi sairaspöissaolot ja sijaisten huono saatavuus. Haasteita työkäytännön toteuttamiselle aiheuttavat myös henkilöstön sitoutuminen omahoitajuuteen, ammatillisuuden säilyttäminen sekä oikeanlaisen toteutustavan löytäminen.</p> <p>Koska tutkimuksessa käsiteltiin ainoastaan työntekijöiden kokemuksia omahoitajuudesta, olisi tarpeen selvittää myös lasten vanhempien kokemuksia työmenetelmästä. Tämän myötä voitaisiin saada lisää arvokasta tietoa menetelmän toimivuudesta.</p>	
Avainsanat: päivähoito, kasvatuskumppanuus, omahoitajajärjestelmä, kiintymys.	
Luottamuksellisuus:	

Field of study: Social services, health and sport	
Degree Programme: Social services	Option: Social pedagogy
Author(s): Heikki Rynänen & Tomi Vepsäläinen	
Title of Thesis: "Tää sen mielekkyyden tälle työlle antaa" Haapaniemen päiväkodin henkilökunnan kokemuksia omahoitaja-työkäytännöstä	
Date: 23.10.2009	Pages/appendices: 56/3
Supervisor(s): Anne-Leena Juntunen	
Project/Partners: Haapaniemi day care centre	
Abstract: <p>The thesis was about to study the experiences of the staff in Haapaniemi day care centre about the personal carer practice. The purpose of the research was to function as an open forum for the staff so that they could share their experiences openly about the working method. The thesis is a qualitative research. The theoretical context consisted of Attachment theory that was created by John Bowlby and also the four principles of early childhood education and care partnership. The material was gathered through individual thematic interviews. The target group of the research comprehended seven employees from Haapaniemi daycare centre, three of them were kindergarden teachers and four of them were nurses. Material-based contents analysis was used in analysis of this research.</p> <p>In research the personal carer practice was considered as a good, but at the same time a very vulnerable working method. With the personal carer practice, it is possible to support childrens growth and development and also to make it easier for the children to start the daycare. A good and solid relationship is built up between the child and the carer. The personal carer practice improves staffs knowledge about the children. The relationships between the staff and children's parents are getting closer through the personal carer practice. The personal carer practice simplifies the fuctions of the group and the work distribution of the staff. The working method is vulnerable for changes and its execution is being complicated by for example absences due to sickness and poor availability of substitutes. Other challenges in personal carer practice are the staffs' commitment to the practice, preserving professional approach and finding the right way to execute the practice.</p> <p>Because the thesis dealt with experiences of the staff about the personal carer practice, it's considered important to examine the parents' experiences of the working method. By this it would be possible to gain valuable information about the personal carer practice.</p>	
Keywords: Day care, Early childhood education and care partnership, personal carer practice, attachment	
Confidentiality:	

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	5
2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA KESKEISET KÄSITTEET	7
2.1 Kasvatuskumppanuus vanhempien ja hoitajien yhteistyön perustana	8
2.2 Kiintymyssuhdeteoria omahoitajuuden taustalla	12
2.2.1 Erilaiset kiintymyssuhdemallit	13
2.2.2 Kiintymyssuhteen kehittyminen alle kouluikäisellä lapsella	14
2.2.3 Toissijainen kiintymyssuhde	16
2.3 Omahoitajuus päivähoidossa	18
3 TUTKIMUSTEHTÄVÄ	22
4 KÄYTETYT TUTKIMUSMENETELMÄT	23
4.1 Haastattelut	23
4.2 Aineiston analysointi	24
4.3 Tutkimuksen luotettavuus	25
5 HENKILÖKUNNAN KOKEMUKSIA OMAHOITAJA-TYÖKÄYTÄNNÖSTÄ	27
5.1 Omahoitajuuden käytännön toteutus	27
5.1.1 Oppiminen uuteen työtapaan vaatii aikaa, teoriapohjan ja käytännön kokemusta	27
5.1.2 Tiedonvälityksen toimiminen on edellytys omahoitajuuden onnistumiselle	28
5.1.3 Omahoitajuus on selkeyttänyt ryhmän toimintaa	30
5.1.4 Omahoitajuus edesauttaa työssä jaksamista	31
5.1.5 Omahoitajuuden toteutukseen liittyy haasteita sekä ongelmia	31
5.1.6 Omahoitajuus koetaan hyväksi työmenetelmäksi	33
5.2 Kokemuksia omahoitajuudesta muodostettaessa suhdetta lapseen	34
5.2.1 Tutustumisjakso apuna lapsen aloittaessa päivähoidon	34
5.2.2 Omahoitajan ja lapsen välille kehittyy lämmin ja tiivis suhde	36
5.3 Kokemuksia omahoitajuudesta työskenneltäessä lasten kanssa	37
5.3.1 Omahoitajuus apuna lasten tasavertaisuuden tukemisessa	38
5.3.2 Lapsituntemus paranee omahoitajuuden myötä	38
5.4 Kokemuksia omahoitajuudesta yhteistyössä vanhempien kanssa	39
5.4.1 Omahoitajan ja vanhempien suhteet lähentyvät omahoitajuuden myötä	39

5.4.2 Kasvatuskumppanuuden periaatteet toteutuvat omahoitajan ja vanhempien välisessä yhteistyössä.....	40
5.4.3 Omahoitaja tukee lapsen ja hänen vanhempien välistä suhdetta	41
6 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	42
7 POHDINTA	48
LÄHTEET	53
LIITTEET	

Liite 1 Tutkimuslupa

Liite 2 Teemahaastattelurunko

Liite 3 Esimerkki abstrahoinnista

1 JOHDANTO

Tutkimuksemme aiheena on ”henkilökunnan kokemuksia omahoitaja-työkäytännöstä kuopiolaisessa Haapaniemen päiväkodissa”. Tutkimuksessa selvitämme henkilökunnan kokemuksia omahoitajatyökäytännöstä, sekä sen toimivista ja kehitettävistä puolia. Opinnäytetyömme on siis toteutettu työntekijän näkökulmasta.

Omahoitajuuden tullessa käyttöön Haapaniemen päiväkodissa oli muutos herättänyt paljon keskustelua. Työntekijöille muutos tuli yllätyksenä, eikä heitä oltu asiassa konsultoitu. Muutos aiheutti monissa työntekijöissä paljon negatiivisia tunteita, heidän tuntiessa muutoksen vievän pohjaa heidän aiemmin tekemältä työltään. Tutkimuksemme tarkoituksena on antaa Haapaniemen päiväkodin henkilökunnalle mahdollisuus kertoa kokemuksiaan omahoitaja-työkäytännöstä avoimessa foorumissa. Foorumin on tarkoitus toimia toimeksiantajallemme keskustelunavauksena mielipiteet jakavasta asiasta.

Tutkimuksen tavoitteena on luoda objektiivista tietoa omahoitaja-työkäytännöstä tuoden esiin sen toimivat, kehittämistä vaativat sekä ongelmalliset osa-alueet. Tavoitteena on tuoda esille kokemuksia omahoitaja-työkäytännöstä sekä aloittaa keskustelu, jossa luotaisiin yksikön sisälle yhteneväisiä käytäntöjä sekä pohdittaisiin menetelmän mahdollisia kehittämistarpeita.

Omahoitajuuden tavoitteena on saavuttaa luottamuksellinen ja jatkuva yhteys perheeseen ja sitä kautta myös lapseen. Omahoitajuudessa on keskeistä riittävän pitkä perehtymisaika päivähoidon alkaessa, vanhempien roolin näkyväksi tekeminen ja sen korostaminen sekä lapsen ja hoitajan välisen kiintymyksen vahvistaminen. (Hiiltola-Moilanen ym. 2005.)

Opinnäytetyömme aiheen valintaan vaikutti aiheen ajankohtaisuus, sekä molempien kiinnostus tehdä päiväkotimaailmaan sijoittuva opinnäytetyö. Aihe tuli toimeksiantajaltamme ja se on muokkautunut ajan myötä nykyiseen muotoonsa. Haapaniemen päiväkodissa omahoitajuus on otettu käyttöön vähitellen siten, että nykyään kaikki ryhmät yhtä lukuun ottamatta käyttävät kyseistä työkäytäntöä. Syksystä 2008 alkaen kai-

kissa Kuopion kaupungin päiväkodeissa omahoitaja-työkäytäntö otettiin käyttöön kaikissa alle kolmivuotiaiden lasten päiväkotiryhmissä (Löf 2008). Omahoitajuus päiväkodissa on ajankohtainen aihe ja siitä kaivataan jatkuvasti lisää informaatiota.

Haapaniemen päiväkotiki on Kuopion kaupungin ylläpitämä yksikkö, joka tarjoaa lasten päivähoitopalveluita yhteensä seitsemässä eri ryhmässä. Lapsia Haapaniemen päiväkodissa on yhteensä noin 115. Hoitohenkilökuntaa päiväkodissa on noin 25 työntekijää. Haapaniemen päiväkotiki on toiminut vuodesta 1962. Sijaintinsa puolesta päiväkotiki palvelee Keskisen alueen asiakkaita, mutta vastaa myös muiden alueiden päivähoiton tarpeisiin. Päiväkodilla on vankat perinteet ja lasten hyvinvointi on toimintamme perusta. (Haapaniemen päiväkotiki 2008.)

Opinnäytetyömme viitekehyksenä toimii John Bowlbyn luoman kiintymyssuhdeteorian sekä kasvatuskumppanuuden neljä kantavaa periaatetta. Lapsen suhde hoitajaan on olennainen osa päivähoiton arkea, mutta on tärkeää myös huomata, millainen suhde hoitajien ja vanhempien välille muodostuu. Kiintymyssuhdeteoriaa käyttämällä pystymme tarkastelemaan lapsen suhdetta hänelle tärkeisiin aikuisiin. Kasvatuskumppanuuden kantavien periaatteiden kautta pystymme tarkastelemaan vanhempien ja hoitajien välistä suhdetta.

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen tutkimus, joka toteutettiin yksilökohtaisilla haastatteluilta toimeksiantajamme tiloissa. Haastattelimme seitsemää päiväkodin työntekijää, joista kolme oli lastentarhanopettajia ja neljä lastenhoitajia. Tutkimuksemme toimi työntekijöille avoimena foorumina, jossa oli mahdollista kertoa oma mielipiteensä työkäytännöstä neutraalille taholle.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA KESKEISET KÄSITTEET

Tutkimuksemme kannalta keskeisiä käsitteitä ovat kasvatuskumppanuus, omahoitajuus ja kiintymyssuhdeteoria. Tässä luvussa käsitellään jokaista käsitettä erikseen ja avaamme näiden käsitteiden keskeiset osa-alueet. Lopuksi osoitamme käsitteiden väliset suhteet niitä havainnollistavalla kuviolla (kuvio 1).

Tutkimuksen viitekehystenä toimi alun perin John Bowlbyn luoma kiintymyssuhdeteoria sekä kasvatuskumppanuuden neljä kantavaa periaatetta. Kiintymyssuhdeteorian avulla pystyimme käsittelemään paitsi lapsen ja vanhemman välistä suhdetta, myös lapsen suhdetta muihin hänelle tärkeisiin ihmisiin, eli toissijaisiin kiintymyksen kohteisiin. Luvussa 2.2 käsittelemme kiintymyssuhdeteorian olennaisia osa-alueita, pääpainon ollessa tutkimuksemme kannalta olennaisessa osassa, eli toissijaisessa kiintymyssuhteessa.

Ensisijaisen kiintymyssuhteen lapsi muodostaa hänelle läheisempään vanhempaan, eli yleensä lapsen äitiin. Päiväkodin kontekstissa toissijaisella kiintymyssuhteella tarkoitetaan lapsen kiintymistä omahoitajaansa. Omahoitajakäytäntöä toteuttavissa päiväkotiryhmissä lapsen toissijaisen kiintymyssuhteen kohde on ennalta määrätty. Tämän katsotaan olevan lapsilähtöistä kasvatuskulttuuria ja näin voidaan auttaa lasta uudessa tilanteessa ja turvallisuuden tunteen saavuttamisessa. Tämä tukee päivähoidon tavoitteista lapsen ja vanhemman kiintymyssuhteen vahvistamista, lapsen emotionaalista turvallisuutta sekä yhteistyön lisäämistä kodin ja päivähoidon välillä. (Vuorinen 2007, 62.)

Kasvatuskumppanuuden neljä kantavaa periaatetta ovat kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005). Olennainen osa päiväkodissa tehtävää työtä on työskentely paitsi lasten, myös lasten vanhempien kanssa. Tämän vuoksi kyseiset periaatteet ovat luonteva osa tutkimuksen viitekehystä.

2.1 Kasvatuskumppanuus vanhempien ja hoitajien yhteistyön perustana

Tutkimuksemme aiheena on omahoitajuus, joka linkittyy vahvasti kasvatuskumppanuuteen. Kasvatuskumppanuus on käsite, jolla kuvataan varhaiskasvatuksen henkilöstön ja lapsen vanhempien suhdetta. Kumppanuussuhteessa molemmat osapuolet sitoutuvat yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseen. Suhteen lähtökohtana on sekä vanhempien, että henkilökunnan tasa-arvoisuus ja suhde, jossa molemmat ovat lapsen erilaisia tuntijoita. Heillä molemmilla on olennaista, mutta erilaista tietoa lapsesta. Onnistuessaan kasvatuskumppanuussuhde tukee ja kannattelee lapsen siirtymistä ja elämistä eri kasvuympäristöissä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.)

Suomen lainsäädäntö määrittää päivähoidolle kaksi tehtävää, lasten kehityksen kokonaisvaltaisen tukemisen sekä perheiden kotikasvatuksen tukemisen. Kasvatuskumppanuudella jälkimmäistä tavoitetta on pyritty työstämään eteenpäin. (Karila 2006, 93.) Kasvatuskumppanuudessa on kyse kasvatuksen konkreettisesta organisoimisesta tavalla, joka mahdollistaa molempien osapuolien osallisuuden. Pääasiallinen vastuu perhekohtaisen kasvatuskumppanuuden sisällyttämisestä luontaiseksi osaksi lapsen varhaiskasvatukseen on päiväkodin henkilöstöllä. Vanhemmille järjestetään mahdollisuuksia keskustella asioista henkilöstön ja muiden vanhempien kanssa. Tällä tavalla vanhempien osallisuutta tuetaan mahdollisimman hyvin. Kasvatuskumppanuuden eräänä tavoitteena onkin edistää vanhempien keskinäistä yhteistyötä ja sen eri muotoja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.)

Kasvatuskumppanuus tulee nähdä keinona toteuttaa laadukasta varhaiskasvatusta. Kasvatuskumppanuus yhdistyy kontekstuaalisuuden käsitteeseen, eli siinä korostetaan ympäristöjen välistä yhteistyötä. Kumppanuusajattelu edellyttää päiväkodin henkilöstön ja vanhempien välistä yhteisymmärrystä kasvatuksesta ja sen tavoitteista. Se merkitsee myös yhteistä päätöksentekoa sekä avointa tiedottamista. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 118.)

Kumppanuus alkaa lapsen tutustumisjakson aikana, eli ennen lapsen varsinaista päivähoiton aloitusta. Kumppanuus syvenee prosessiluonteisesti pikku hiljaa vanhempi-

en ja henkilökunnan jokapäiväisissä kohtaamisissa. Muita kumppanuutta ja vanhempien osallisuutta tukevia tapahtumia ovat muun muassa lapsikohtaiset varhaiskasvatussuunnitelma-keskustelut, joista myöhemmin käytämme termiä vasu-keskustelut, sekä vanhempainillat. (ks. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.) Päiväkodin yleiset ja päivittäin toistuvat käytännöt luovat perustan ammattihenkilöstön ja vanhempien väliselle kumppanuussuhteelle ja sen kehittymiselle. Suuri osa vanhemmista kokee päivittäiset kuulumisten vaihdot tuonti- ja hakutilanteissa merkittäviksi, jonka vuoksi henkilöstön toimintatavat näissä tilanteissa tuottavat vanhemmille kuvan lasten elämästä päiväkodissa. (Karila 2006, 101.)

Kasvatuskumppanuus rakentuu neljälle periaatteelle, joita ovat kuuleminen, kunnioitus, dialogi ja luottamus (Varhaiskasvatus – Sanasto 2008). Kaikki nämä periaatteet ovat yhteydessä toisiinsa ja tarvitsevat onnistuakseen myös toisia periaatteita. Kuulemisen periaatteessa kasvatushenkilöstön tehtävä on luoda lapsen vanhemmille tunne- tus siitä, että heitä kuunnellaan heidän lastaan ja päivähoitoa koskevissa asioissa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 32–34.) Työntekijän on tärkeää kuulla vanhemman asiaa, ajatuksia ja puhetta sekä uskaltaa ottaa vastaan erilaisia viestejä (Kasvatuskumppanuus 2007). Jotta jaettu ymmärrys yhteisestä asiasta, tässä tapauksessa lapsen kasvatuksesta, voidaan saavuttaa, nähdään kuulluksi tulemisen kokemus edellytyksenä ymmärrykselle (Karila 2006, 94).

Henkilöstön tulisi pystyä kunnioittamaan jokaista lasta ja perhettä sekä heidän arvo- jaan ja tapojaan. On tärkeää luoda tämä tunne myös lapsen vanhemmille, sillä kunnioitus helpottaa myös todellisen vuorovaikutuksen syntymistä. Jokainen haluaa, että juuri hänen omia sanomisiaan kuunnellaan ja arvostetaan. Tämän jälkeen on mahdollista tuoda puolin ja toisin esiin asioita rehellisesti ja avoimesti. (Kaskela & Kekkonen 2006, 34–36.) Kunnioitus ilmenee työntekijän lasta, perhettä ja vanhempia arvostavina ajatuksina ja tekoina (Kasvatuskumppanuus 2007; Varhaiskasvatus – Sanasto 2008).

Dialogin perusajatuksena päivähoidossa on, että henkilöstö alkaa nähdä lasten vanhemmat yhä enemmän yhteistyökumppaneina, eikä enää niinkään muuttamisen kohteena (Lyyra 2004, 120–121). Dialogi tarvitsee syntyäkseen kuulevan suhteen. Aitoa vuoropuhelua voi syntyä vain, jos kaikilla osallisilla on tilaa tulla kuulluksi omine ajatuksineen. Dialogi toteutuu parhaiten tasa-arvoisessa suhteessa, jossa kenenkään tieto

ja ajatukset eivät ole arvokkaampia kuin toisen. Dialogisessa suhteessa täytyy pystyä olemaan asioista eri mieltä, olla suorapuheinen ja rehellinen, sillä sitä kannattelee kuulemisen ja kunnioituksen kokemus. (Kaskela & Kekkonen 2006, 38–40.) Dialogisuus päivähoidossa merkitsee yhteisen ymmärryksen rakentamista ja luottamuksellisen keskusteluilmapiirin luomista vanhempien ja henkilöstön välille (Kasvatuskumppanuus 2007).

Aito vuoropuhelu on molemminpuolista kuulemistä, josta syntyy tuntemus lapsesta sekä luottamus toiseen osapuoleen (Järvinen ym. 2009, 118). Kasvatuskumppanuuden keskeinen tavoite on luoda luottamuksellinen ilmapiiri kaikkien työntekijöiden ja lasten vanhempien puheille. Monien vanhempien mielestä luottamus päiväkodin työntekijöihin rakentuu työntekijän ja lapsen suhteesta. Vanhemman kokemus siitä, että työntekijä välittää hänen lapsestaan antaa luottamusta siihen, että lapsi on hyvässä hoidossa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 36–37.)

Henkilöstön ja lapsen vanhempien välinen kasvatuskumppanuus rakentuu vaiheittain. Kumppanuuden alkaessa aina tutustumisesta, ensimmäisenä askeleena on tutustumiskäynti ja aloituskeskustelu. Tutustumiskäynnillä lapsen omahoitaja vierailee mahdollisuuksien mukaan lapsen kotona, jolloin hoitaja tutustuu lapseen ja perheeseen. Samalla työntekijä saa arvokasta tietoa lapsesta ja tämän toiminnasta tutussa ympäristössä ja tuttujen ihmisten seurassa. Vanhemmille tuttu ympäristö, eli heidän oma kotinsa, on hyvä paikka tutustua perheeseen ja lapseen, sillä tutussa ympäristössä vanhemmat saavat äänensä paremmin kuuluviin. Vanhempien on helpompaa keskustella erilaisista päivähoitoon liittyvistä ennakoasenteista, peloista ja toiveista, kun keskusteluympäristö on itselle tuttu. (Kaskela & Kekkonen 2006, 41–42.)

Seuraava vaihe on lapsen vastaanotto päiväkotiin ja tutustumisvaihe. Lapsi kokee suuren muutoksen elämässään aloittaessaan päivähoidon. Tutustumisvaiheessa lapsi vierailee mahdollisuuksien mukaan päiväkodissa vanhempiensa kanssa useita kertoja, jotta ympäristö ja toiminnot tulevat lapselle pikku hiljaa tutuksi. Vanhempien läsnäolo tekee uudesta kokemuksesta lapselle helpomman, sillä uusi ympäristö ja uudet ihmiset sekä toiminnot voivat olla pelottavia. Tällöin on hyvä, että lapsella on vierellään oma vanhempi, johon voi tarpeen tullen turvautua. Tutustumisvaiheen tarkoitus on tarjota lapselle pehmeä lasku päivähoidon aloittamiseen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 43–

44.)

Osana kasvatuskumppanuutta ovat olennaisesti kasvatuskeskustelut ja päivittäiset kohtaamiset. Kasvatuskeskustelut, tai yleisemmin varhaiskasvatussuunnitelmaa koskevat keskustelut, ovat keskeinen areena jolla kasvatuskumppanuutta toteutetaan. Keskustelut ovat tärkeitä kumppanuussuhteen kehittymisessä ja syventymisessä. (Karila 2006, 107.) Keskustelut ovat myös tilanteita, joissa kumppanuussuhteen syventyminen joko mahdollistuu tai estyy. Yleinen käytäntö on, että lasten vanhempien ja henkilöstön välillä käydään vähintään kerran vuodessa lasta ja lapsen varhaiskasvatusta koskeva keskustelu. Kasvatuskeskustelut ovat luontevaa jatkoa aloituskeskustelulle, sillä niissä päivitetään aloituskeskusteluissa kirjattuja asioita, odotuksia, tavoitteita ja ajatuksia. Keskusteluissa työntekijän tulisi pystyä luomaan itsensä ja vanhempien välille avoin ja myönteinen ilmapiiri. Työntekijän tulee siis havainnoida lasta ja hänen toimintaansa niin, että hän osaa keskusteluissa tuoda esiin oman näkemyksensä lapsesta. Myös erilaiset huolet lapsesta tuodaan esiin kasvatuskeskusteluissa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 45–46.)

Lapsen vanhempien ja päiväkodin henkilöstön välinen vuoropuhelu, joka tapahtuu lapsen tuonti- ja hakutilanteissa, on yleisin tilanne jossa kasvatuskumppanuutta toteutetaan. Lapsen tullessa päiväkotiin lapsen vanhemmat kertovat henkilöstölle lapsen kuulumisista, erityisesti mikäli jotain tavallisesta poikkeavaa on tapahtunut. Vanhempien tullessa hakemaan lasta henkilöstö puolestaan kertoo vanhemmille lapsen päivästä, mitä lapsi on päivän aikana tehnyt ja esimerkiksi miten lapsi on syönyt. Tämän kaltaisen informaation välittäminen vanhemmille on todella tärkeää, sillä kasvattajan mielestä tavanomaiset asiat voivat olla lapsen vanhemmalle todella arvokkaita tietoja. Tämän informaation saatuaan vanhemmat voivat turvallisesti mielin tuoda lapsensa päiväkotiin ja myös itse eläytyä siihen osaan päivästä, jolloin heidän lapsensa ei ole heidän seurassaan. Henkilöstön ja vanhempien välinen suhde ja vuoropuhelu kehittyvät koko lapsen päivähoidon ajan. Henkilöstön tulisi omalla esimerkillään rohkaista vanhempia puhumaan ja kertomaan kuulumisia, sekä kyselemään ja pohtimaan. (Kaskela & Kekkonen 2006, 44–45.)

Omana osanaan kasvatuskumppanuutta on myös lapsen mahdollisen erityisen tuen tarpeen havaitseminen. Kasvatuskumppanuudella pyritään mahdollisimman varhais-

sa vaiheessa huomaamaan lapsella olevat tuen tarpeet ja yhdessä vanhempien kanssa löytämään parhaiten lasta palvelevat auttamismenetelmät. Kasvatuskumppanuudelle olennaisen luottamuksen vallitessa vanhempien ja henkilöstön on helpompi keskustella luottamuksellisesti myös lapsen tuen tarpeista ja erityistä huomiota vaativista asioista. Tällaisissa tilanteissa henkilöstön on toimittava siten, että vanhempien luottamus henkilöstöön ja heidän ammattitaitoonsa säilyy. Tärkeää on myös toimia siten, että molemminpuolinen kunnioitus säilyy. (Kaskela & Kekkonen 2006, 46–48.)

2.2 Kiintymyssuhdeteoria omahoitajuuden taustalla

Omahoitajuuden teoreettisena pohjana on John Bowlbyn luoma kiintymyssuhdeteoria. Tässä luvussa käsittelemme kiintymyssuhdeteorian eri osa-alueita, kuten ensisijainen kiintymyssuhde, toissijainen kiintymyssuhde sekä erilaiset kiintymyssuhdemallit. Omahoitaja-työmenetelmällä pyritään luomaan turvallinen ja luottavainen kiintymyssuhde omahoitajan ja lapsen välille.

John Bowlbyn luomassa kiintymyssuhdeteoriassa kuvataan lapsen kiintymystä hänelle läheisiin aikuisiin. Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsen tulee ensin muodostaa ensisijainen kiintymyssuhde, jotta toissijaisen muodostaminen olisi mahdollista. Yleensä ensisijainen kiintymyssuhde muodostuu lapsen ja hänen äitinsä välille. Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsi ei ole enempää itsenäinen kuin täysin avutonkaan. Lapsi on syvästi dualistinen; samanaikaisesti sekä aktiivinen etsiessään lähistöltään ihmistä johon kiintyä, että täysin riippuvainen ympäristön tuesta ja sen armoilla. (Sinkkonen 2001, 31.)

Kiintymyssuhdeteoriassa selvitetään miksi ihmiset pyrkivät muodostamaan vahvoja, valikoivia ja kestäviä siteitä toisiinsa sekä miten ja miksi keskeisten ihmissuhteiden katkeaminen tai jo uhka siitä aiheuttaa ahdistusta. Bowlby korostaa aikuisen ja lapsen välisen tunnesiteen ensiarvoista merkitystä lapsen kehitykselle. (Hautamäki 2001, 18, 20). Bowlbyn (1977) omin sanoin kiintymyssuhdeteoria on ”tapa käsitteellistää ihmisen taipumusta luoda vahvoja tunnesiteitä valikoituihin toisiin ihmisiin ja selittää niitä emotionaalisen ahdingon ja persoonallisuuden häiriintymisen monia muotoja — ahdistusta, vihaa, depressiota ja välinpitämättömyyttä — joita syntyy vastentahtoisen eroon

joutumisen ja menetyksen seurauksena.” Lapsen suhde hoivaavaan aikuiseen organisoituu tietynlaiseksi rakenteeksi tai systeemiksi, joka aktivoituu aina kun turvallisuudentunne on uhattuna. (Sinkkonen 2001, 31–32).

Teorian englanninkielinen nimi ”attachment theory” on selkeästi kielisidonnainen ja sen kääntäminen suomeksi on mahdotonta. Sana ”attachment” kuvaa sekä fyysistä lähellä olemista, että tunteenomaista kiintymistä. (Sinkkonen 2001, 29). Suomessa ”attachment” sanasta käytetään montaa eri käännöstä, kuten ”kiintyminen”, ”kiinnittyminen”, mutta mikään suomenkielen vastine ei täysin pysty kattamaan kaikkea sitä, mitä termi ”attachment” pitää sisällään. (Sinkkonen & Kalland 2001, 10)

Alkuvaiheessa lapsen kiinnittyminen toiseen ihmiseen on melko sokeaa ja valikoimattonta. Motiivina on hengissä säilyminen, sillä ilman aikuisen hoivaa lapsi menehtyisi. Kiinnittymistä ei motivoi ravinnon saanti, sen paremmin kuin muukaan fysiologisten tarpeiden tyydyttäminen, vaan sen perustana on läheisyyden ja turvallisuuden tarve. (Sinkkonen 2001, 31.)

Kallandin mukaan hyvissä olosuhteissa lapsi kiinnittyy ensin hoivaajaansa, joka normaaleissa olosuhteissa on lapsen äiti. Kiintyminen on sukua eläinkunnasta olevalle leimaantumiselle. (Sinkkonen 2001, 29)

2.2.1 Erilaiset kiintymyssuhdemallit

Erilaiset kiintymyssuhdemallit näkyvät päivähoidossa eri tavoin. Mary Ainsworth tutkijaryhmineen seurasi yksivuotiaiden lasten reagointia stressitilanteissa. Turvallisen kiintymyssuhteen omaksuneet lapset reagoivat ikävöimällä äitiä tämän poistuessa, mutta luottivat kuitenkin äidin paluuseen. He oppivat nopeasti myös ilmaisemaan tarpeitaan vieraalle aikuiselle, eli hoitajalleen. (Vilen, Vihunen, Vartiainen, Siven, Neuvonen & Kurvinen 2006, 113.)

Ahdistuneen vastustavan kiintymyssuhteen omaksuneen lapsen käyttäytymistä erotilanteissa on vaikeampi ennustaa. Kun äiti poistuu paikalta, voi seurauksena olla kiu-kuttelua tai äidin hellyyden tunteisiin vetoamista. Samalla tavalla lapsi käyttäytyy

myös muita aikuisia kohtaan. Lapsi ei ole varma miten tulee kuulluksi ja siksi yrittää monia eri keinoja huomion saamiseksi. Lapsi tarvitsee paljon aikuista kyetäkseen hallitsemaan sisäisiä tunnetiloja. (Vilen ym. 2006, 113.)

Välittelevän kiintymyssuhteen sisäistäneet lapset voivat vaikuttaa aluksi erityisen helppohoitoisilta, sillä lapsi ei osoita helposti negatiivisia tunteitaan. Lapsi hakee aikuisen hyväksyntää miellyttämällä ja olemalla kiltti. Mikäli lapsi joutuu elämään välittelevässä kiintymyssuhteessa pitkään, on tyypillistä että lapsi masentuu tai alkaa hakea huomiota negatiivisilla teoilla. (Vilen ym. 2006, 113.)

2.2.2 Kiintymyssuhteen kehittyminen alle kouluikäisellä lapsella

Kiintymyssuhteella on lukuisia pitkäaikaisia vaikutuksia lapsen kehitykselle. Kiintymyssuhteen ensimmäinen tavoite on lapsen perusturvallisuuden tunteen luominen. Tunne perusturvallisuudesta luodaan arkisissa hoivatilanteissa, jolloin vauva aktiivisesti etsii läheisyyttä ollessaan rauhaton. Toinen kiintymyssuhteeseen liittyvä tavoite on vauvan vireystilan ja tunnetilojen säätely. Vireystilat säätelevät nukkumista ja ympäristön seuraamista. Niiden vaihtelun tai tunnetilojen säätely ei ole lapselle tahdon alaista, vaan vauva tarvitsee aikuisen, joka rytmittää unen ja valveillaolon ja auttaa säätelemään vauvan tunnetiloja. (Salo 2003, 52–53.)

Kiintymyssuhteen kolmas merkitys näyttäytyy ensimmäisen ikävuoden loppuun mennessä vauvan kyvykkyydessä tahdonalaiseen tunteiden ilmaisuun ja niiden välittämiseen ympäristölle. Kokemukset vuorovaikutuksesta toisten ihmisten kanssa opettavat vauvalle inhimillisen kommunikaation alkeita: vauva oppii odottamaan toisen aloitetta ja vastaa omalla jokertelulla. Kokemukset kommunikaation vaikutuksesta ympäristöön kehittävät vauvan tunnetta omasta aktiivisesta minästä. Neljänneksi vanhemman tarjotessa turvallisuutta vauvan kehityksen perusedellytykset, uteliaisuus ja tarve oppia sekä tutkia ympäristöä mahdollistuvat. Vauvalle uuden oppiminen on mahdollista vain, mikäli vauva kokee olonsa turvalliseksi. Kaikki edellä mainitut kiintymyssuhteen ulottuvuudet syntyvät varhaisten vuorovaikutuskokemusten myötä ensimmäisen ikävuoden aikana. (Salo 2003, 53–54.)

Toisen ikävuoden aikana lapsi itsenäistyy ja hänen riippuvuutensa vanhemmista vähenee kielen ja muiden tietotaidollisten valmiuksien kehittyessä. Lapsen fyysisen kehittymisen myötä aikuisen luoman kiintymyssuojan merkitys muuttuu: aiemmin kiintymyssuojan merkitys oli puhtaasti huolehtiva, tässä vaiheessa vanhempien täytyy luoda lapselle turvalliset rajat. Vanhemman asettamat rajat koskevat pääasiallisesti kahta lapsen käyttäytymisen osa-aluetta: kun lapsi tekee jotain vaarallista tai kun lapsi on tottelematon. Rajojen asettamisen lisäksi vanhemmuuden tehtäviin tulee entistä vahvemmin myös kasvatuksellinen ulottuvuus, eli vanhemman tulee opettaa lapselle uusia tietoja ja taitoja. Vanhemmuudessa on tärkeää opettaa lapselle sallitut ja kielletyt toimintamallit sekä niiden erot, eli sosiaalista lapsi yhteisön jäseneksi. (Salo 2003, 64–65.)

Toisen ja kolmannen ikävuoden aikana kielestä tulee lapselle tärkein kommunikointiväline. Lapsi oppii uusia kommunikaatiotaitoja, joilla hän voi saavuttaa aiempaa tarkemmin määriteltyjä sosiaalisia päämääriä. Vuorovaikutuksessa lapsi oppii kontekstuaalisia sääntöjä siitä, kuinka kieltä tulisi käyttää kussakin tilanteessa. Lapsen kielellinen kehitys mahdollistaa uudenlaisen keskusteluun osallistumisen ja sen ylläpitämisen. Vanhempien viestintä on merkityksellisessä roolissa siinä, kuinka lapsi kykenee kielen kommunikatiiviseen ja sosiaalisesti merkitykselliseen käyttöön. Kiintymyssuhteen kannalta kielellä on suuri merkitys, sen mahdollistaessa uuden tavan tuottaa lapselle turvallisuuden tunnetta. Lapsi ei välttämättä tarvitse fyysistä turvaa, vaan myös kommunikaation kautta tuleva tuki voi tuoda lapselle turvallisuuden tunteen. (Salo 2003, 68–69.)

Kolme – neljävuotias lapsi oppii uusia taitoja, jotka mahdollistavat hänen asettumisen toisen ihmisen asemaan. Nämä taidot mahdollistavat lapsen ja hänen vanhempiansa välille syntyvän tavoitteellisen kumppanuuden. Vähitellen lapsi alkaa ymmärtää, että muiden ihmisten tavoitteet ovat erilaisia kuin hänen. Kielen välityksellä hän pyrkii vaikuttamaan vanhempiansa käyttäytymiseen sekä välittää heille omia kokemuksiaan. Nelivuotiaasta eteenpäin lapsi alkaa entistä selvemmin hahmottaa, että toisten ihmisten käyttäytymisen taustalla on lukuisia vaikeasti havaittavia syitä. Lapsen kasvava ymmärrys sosiaalisten tilanteiden tulkinnallisuudesta on olennaista. Sen sijaan, että lapsi luottaa ainoastaan tekemiinsä havaintoihin, hän muistelee samankaltaisia tapahtumia, jotka voivat olla avuksi silloisen tilanteen ymmärtämisessä. (Salo 2003, 70.)

Lapsuusiän vuorovaikutuskokemukset, joiden pohjalta kiintymyssuhde on syntynyt, vaikuttavat lapsen ihmissuhteisiin myöhemmissäkin elämänvaiheissa. Lapsuusiän hyvä kiintymyssuoja auttaa lasta säilyttämään kyvyn läheiseen ja inhimilliseen vuorovaikutukseen ja myös riittävään itsenäisyyteen. Lapsuuden kokemusten ja aikuisena vallitsevien kiintymyssuhdemallien välinen yhteys on melko vahva. Turvallisesti kiinnittynyt lapsi pystyy aikuisena tunnistamaan tunteensa, tulkitsemaan toisten tunneilmaisua sekä pohtimaan näitä asioita mielessään. (Salo 2003, 72.)

Lukuisat asiat elämän varrella vaikuttavat kiintymyssuhdemalleihin ja voivat myös muokata niitä. Turvattomasti kiinnittynyt lapsi voi lapsuuden kokemuksiin käsiteltyään ja ainakin yhden turvallisen aikuisiän kiintymyssuhteen luotuaan muokata omaa kiintymyssuhdemalliaan turvallisempaan suuntaan. Ongelmalliseksi turvattomat kiintymyssuhdemallit muodostuvat, mikäli niiden rinnalle ei ole syntynyt yhtään suojaavaa ja turvallisuuden tunnetta ylläpitävää ihmissuhdetta. Tällöin ihminen voi tahattomasti toistaa omia turvattomuuskokemuksiaan seuraavissakin ihmissuhteissaan. Kaikille ihmisille oleellista on mahdollisuus luoda elämän aikana useampi kuin yksi kiintymyssuhde. Jokainen niistä voi toimia sekä korjaavana voimana, että tulevaisuuden uusien ihmissuhteiden rakentamisen välineenä. (Salo 2003, 75–76.)

2.2.3 Toissijainen kiintymyssuhde

Kiintymyssuhdeteoriassa puhutaan ensisijaisesta kiintymyssuhteesta, joka normaalisti tarkoittaa lapsen kiintymystä omiin vanhempiinsa. Toissijainen kiintymyssuhde tarkoittaa lapsen kiintymystä toissijaiseen henkilöön, esimerkiksi lapsen omahoitajaan päiväkodissa. Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsen tulee ensin muodostaa ensisijainen kiintymyssuhde, jotta toissijaisen muodostaminen olisi mahdollista. Lapsi valitsee toissijaiseksi kiintymyksen kohteekseen sellaisen henkilön, jolta saa lohtua, tukea ja turvaa ja joka kykenee vastaamaan lapsen tarpeisiin. Toissijaiset kiintymyssuhteet eivät kuitenkaan ole samanarvoisia tai korvaavia lapsen ja vanhemman väliselle suhteelle. (Isojärvi & Kangas 2008, 19.)

Kun lapsi alkaa osoittaa kiintymystään ensisijaiseen kiintymyksen kohteeseen, alkaa lapsi yleensä vähitellen osoittaa kiintymystään myös muita ihmisiä kohtaan. Sen si-

jaan, että lapsen toissijaiset kiintymyssuhteet heikentäisivät hänen ensisijaisen kiintymyssuhteen tiiviyyttä, niiden on todettu pikemminkin vahvistavan ensisijaista kiintymyssuhdetta. (Bowlby 1969, 202.) Alkuvaiheessa lapsen kiintymisen motiivina on fysiologisten tarpeiden täyttäminen ja niin ollen hengissä säilyminen. Bowlbyn mukaan lapsi voi kiinnittyä toissijaisesti muihin henkilöihin kuin omiin vanhempiin. Toissijaisen kiinnittymisen motiivina ei välttämättä ole fysiologisten tarpeiden tyydyttäminen, vaan enemmän liittyen lapsen ja kiintymisen kohteen kanssakäymisen tiiviyteen ja siihen, kuinka nopeasti kiintymisen kohde vastaa lapsen sosiaaliseen tarpeeseen. (Bowlby 1969, 216–217.)

Bowlbyn mukaan mitä enemmän sosiaalista kanssakäymistä lapsella on, sitä tiiviimmäksi lapsen kiintymys tätä henkilöä kohtaan muodostuu. Kun lapsi on voimakkaasti kiinnittynyt, hän haluaa olla kyseisen henkilön läheisyydessä enemmän kuin kenenkään muun. (Bowlby 1969, 222–223.) Tämä näkyy päivähoidossa lapsen hakeutuessa omahoitajansa seuraan. Suhde on sitä tiiviimpi, mitä nuoremmasta lapsesta on kyse.

Nykyisin lasten ollessa paljon kodin ulkopuolella jo hyvin nuorena, on lasten perustarpeiden huomioiminen välttämätöntä esimerkiksi päiväkodissa. Jotta lapselle tärkeiden ihmissuhteiden jatkuvuus pystyttäisiin takaamaan, tulee päiväkodin henkilökunnan olla pätevää sekä mahdollisimman pysyvää. Lasten kanssa työskenteleville tulisi antaa mahdollisuus aikaa ja jatkuvuutta vaativien ihmissuhteiden rakentamiselle. (Tamminen 2004, 76–77.)

Ympäristön pysyvyys sekä tapahtumien toistuvuus ja säännönmukaisuus ovat tärkeitä asioita alle kolmevuotiaiden lasten turvallisuuden ja elämänhallinnan kannalta. Pienillä lapsilla ei ole riittävästi kykyä ennakoida tulevaa, vaan he elävät vahvasti nykyhetkessä. Mitä pienemmistä lapsista on kysymys, sitä selkeämpi tulisi heidän päivärytmin olla. Jatkuvasti vaihtuvat ihmissuhteet ovat pienten lasten kehityksen kannalta ei-toivottuja asioita. Nämä seikat luovat lapsille sisäistä epävarmuutta ja venyttävät pienten lasten sopeutumiskykyä. Tärkeää olisi, että pienten lasten elämä muodostuisi kiinteäksi ja tasapainoiseksi kokonaisuudeksi. Tällä tarkoitetaan sitä, että pienet lapset tuntevat olevansa tärkeitä joillekin ja tuntevat kuuluvansa jonnekin. (Siren-Tiusanen 2001, 22.)

Pienten lasten haavoittuvaisuus pahalle ololle ja rasitukselle johtuu esimerkiksi siitä, ettei pienillä lapsilla ole riittävästi omia keinoja selviytyä vaikeista tunteista tai stressistä. Pienten lasten kehityksen ominaispiirre on joustavuus, joka merkitsee sekä voimavaraa, että myös uhkatekijää: lapset kykenevät sopeutumaan miltei mihin tahansa. Lapsen kehitykselle suotuisat päivähoidon käytännöt on mahdollista luoda vain olosuhteissa, joissa lapsen vanhemmilla on hyvät suhteet päiväkodin henkilökuntaan. Jotta hyvien suhteiden luominen olisi mahdollista, tulee vanhempien ja kasvatushenkilöstön olla tasavertaisia ja heidän välillään tulee olla molemminpuolista arvostusta ja kunnioitusta. (Siren-Tiusanen 2001, 22–23.)

Kasvavalle lapselle kiintymyksen antaminen ja saaminen on välttämätön elinehto. Aikuisen kiintymys on sisäistynyttä, hänen tuntiessa vahvaa kiintymistä myös silloin, kun hän ei ole lapsensa seurassa. Pienen lapsen kohdalla kiintymys ja rakkaus ovat konkreettisia vain kun kiintymisen kohde on läsnä. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä selkeämmin kiintymys ilmenee arkisessa ja konkreettisesti yhdessä olemisessa ja läheisyydessä. Näin ollen pieni lapsi kiinnittyy varauksetta aikuiseen, joka tarjoaa hänelle hoivaa, läsnäoloa ja läheisyyttä. (Tamminen 2004, 74–75.)

2.3 Omahoitajuus päivähoitossa

Omahoitajuudella tarkoitetaan päivähoitossa sitä, että ryhmän lapset on jaettu pienryhmiin. Jokaisella pienryhmällä on oma työntekijänsä ja täten jokaiselle lapselle on osoitettu omahoitaja, joka ensisijaisesti vastaa lapsen asioista päiväkodissa. Lapsen omahoitaja huolehtii ensisijaisesti lapsen fyysisestä ja henkisestä hyvinvoinnista, sekä yhteistyöstä lapsen vanhempien kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005). Omahoitajuudessa tärkeänä ajatuksena on lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutussuhteen tukeminen ja vahvistaminen. Omahoitajuuden myötä työskentely päiväkodissa on muuttunut aikuislähtöisyydestä lapsilähtöisyyteen. Muutos on jatkuva prosessi ja se vaatii aikaa. (Lund ym. 2003, 252.)

Omahoitajatyökäytännön perusta on Erna ja Robert Furmanin työtavassa. He ovat kehittäneet englantilaisen Anni Katanin perustamassa Hanna Perkinsin lastentarhassa 1940-luvulla alkanutta työtä eteenpäin. Heidän teoksensa, nimeltään *Helping young*

children grow on käännetty myös suomen kielelle. Teos on antanut nimensä myös Auta lasta kasvamaan –kehityshankkeelle, jossa omahoitajuutta on kehitetty suomalaiseen malliin sopivaksi. (Lund, Latvala, Peltola-Helin, Raitio & Tuominen 2003, 240–242.) Tarja Lund toi omahoitajuuden periaatteen Suomeen 1990-luvun puolivälin jälkeen. Lund perehtyi Furmanien terapeuttisen lastentarhan toimintaan Clevelandissa usean vuoden ajan ja on soveltanut sieltä saamiaan ideoita suomalaiseen päivähoitokäytäntöön. Lund on toiminut espoolaisessa Soukankujan päiväkodissa aloitetussa Auta lasta kasvamaan –projektissa työnohjaajana jo yli vuosikymmenen. Kokeilu alkoi yhden henkilön, eli Lundin aloitteesta, eikä sen suunnittelusta tai alkuun panemisesta ole vastannut mikään virasto tai muukaan ylempi taho. (Sinkkonen 2001, 136–137.)

Vaikka lukuisat tutkijat puhuvat omahoitajuuden puolesta, on sitä myös kritisoitu. Kirsti Karila kritisoi artikkelissaan Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena (2006) omahoitajuuden periaatetta, jossa yksi työntekijä vastaa lapsen asioista. Karila vetoaa kritiikissään henkilöstön erilaiseen osaamiseen ja vanhempien näkemyksiin kasvatuskumppanista. Karilan tutkimuksessa (2005) vanhemmat näkivät kasvatuskumppanikseen kaikki päiväkotiryhmän työntekijät. Näiden asioiden vuoksi omahoitajuus ei Karilan mukaan sovellu suomalaiseen päiväkotiympäristöön parhaalla mahdollisella tavalla. (Karila 2006, 101–102.)

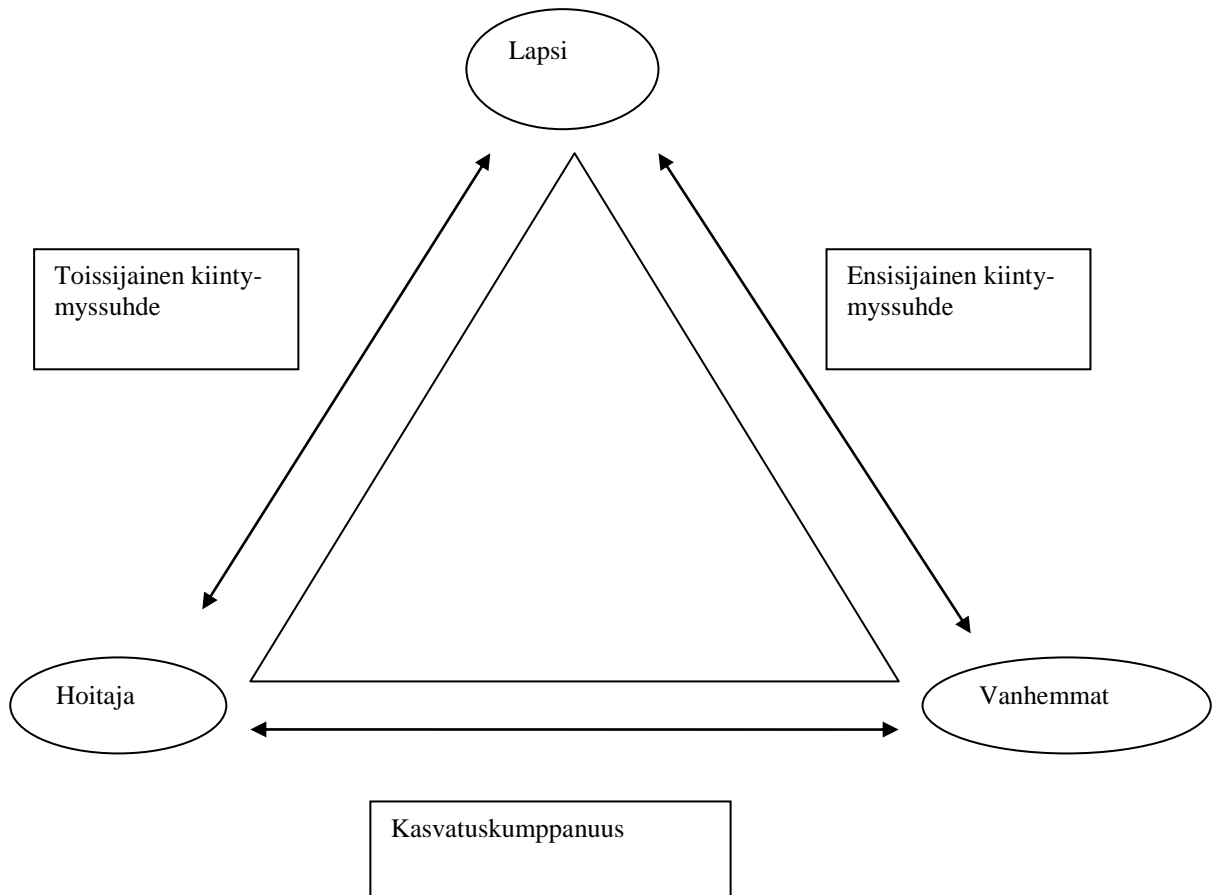
Haapaniemen päiväkodissa omahoitajakäytäntöä toteuttavat kaikki ryhmät lukuun ottamatta integroitua erityisryhmää. Asetus lasten päivähoidosta määrittää sallitun lapsimäärän hoitajaa kohden päiväkotiryhmässä. Tämä määrä on lapsien iästä riippuen joko neljä (1–3-vuotiaat) tai seitsemän (3–5-vuotiaat). (Asetus lasten päivähoidosta 1992). Tämän vuoksi Haapaniemen päiväkodissa lapset on jaettu pienryhmiin ikänsä ja kehitystasonsa mukaan. Jokaisella näistä ryhmistä on oma työntekijä, eli lasten omahoitaja.

Vanhemman tunteiden ymmärtäminen auttaa hoitajaa näkemään miten paljon vanhemmalle merkitsee se, että häntä pyydetään auttamaan lapsen sopeutumisessa päiväkotiin. Merkityksellistä on myös se, että hänellä on omahoitajan asiantunteva tuki ja apu. Kuunneltuaan vanhempia hoitajan on helpompi arvioida miten kertoa heille parhaiten seuraavista päivähoiton aloittamiseen liittyvistä asioista:

- Vanhemman suhde lapseen tulee säilyä tärkeimpänä asiana lapsen mielessä.
- Ero rasittaa vanhemman ja lapsen suhdetta.
- Vanhempien on osallistuttava päivähoidon työhön.
- Lapsen sopeuttaminen uuteen tilanteeseen vaatii aikaa, vähintään viikon tai kaksi.

(Lund ym. 2003, 246.)

Tutustumisajan päätyttyä ja lapsen jäädessä hoitoon on suhde omahoitajaan kehittynyt riittävästi antaakseen lapselle kokemuksen yhteydestä äitiin. Lapsi ei enää joudu paniikkiin, vaan vanhemmista eroamisen vaikeus on sietokyvyn rajoissa. Hoitajan keskeinen tehtävä on tässä vaiheessa tukea ja ilmaista lapsen äitiin, eroon ja jälleennäkemiseen liittyviä tunteita. Päivähoidon aloittava lapsi on vielä niin pieni, ettei hän pysty työstämään tunteitaan ilman hoitajan apua. Kun lasta autetaan tuntemaan ja kestämään vanhempaan kohdistuvia kiukun, ikävän ja surun tunteitaan hän pystyy säilyttämään yhteyden häneen. Samalla hän kehittää suhteen hoitajaan, joka auttaa kestämään ja jakamaan tunteita. (Lund ym. 2003, 247.)

KUVIO 1. Omahoitajasysteemin sisäiset suhteet

Kuviossa 1 osoitamme omahoitajasysteemiin kuuluvien henkilöiden väliset suhteet tutkimuksemme kannalta keskeisillä käsitteillä. Lapsi muodostaa omiin vanhempiinsa ensisijaisen kiintymyssuhteen. Tämän suhteen lapsi muodostaa siihen vanhempaan, joka hänen hoidostaan ensisijaisesti vastaa. Lapsen aloittaessa päivähoidon, hänelle osoitetaan omahoitaja, johon lapsi muodostaa toissijaisen kiintymyssuhteen. Tämä suhde voi olla lapselle todella tärkeä, muttei se koskaan pysty korvaamaan lapsen ensisijaista kiintymyssuhdetta. Lapsen vanhempien ja hänen omahoitajan välillä vallitsee tasavertainen ja kunnioittava kumppanuussuhde. Tässä suhteessa molemmat osapuolet sitoutuvat yhdessä tukemaan lapsen kasvua ja kehitystä.

3 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tutkimustehtävänäimme oli selvittää Kuopiolaisen Haapaniemen päiväkodin henkilökunnan kokemuksia omahoitaja-työkäytännöstä. Tutkimuksemme tarkoituksena oli luoda tietoa työkäytännön positiivisista, kehittämistä vaativista, haasteita luovista ja palkitsevista osa-alueista. Tutkimuksessamme vastasimme seuraaviin kysymyksiin: Millaisia kokemuksia henkilökunnalla on;

1. Omahoitajuuden käytännön toteutuksesta?
2. Omahoitajuudesta työskenneltäessä lasten kanssa ja muodostettaessa suhdetta ryhmän lapsiin?
3. Omahoitajuudesta työskenneltäessä lasten vanhempien kanssa?

Ensimmäisessä kysymyksessä selvitimme henkilökunnan kokemuksia omahoitajuuden käytännön toteutuksesta ryhmässä, joissa omahoitaja-työkäytäntö on käytössä. Ensimmäinen tutkimuskysymys sisältää niin käytännön järjestelyt ennen omahoitajaryhmän aloitusta ja sen aikana, kuin myös työyhteisön sisäiset käytännöt toteutettaessa omahoitajuutta. Toisessa kysymyksessä keskityimme henkilökunnan kokemuksiin omahoitaja-työkäytännöstä toimittaessa lasten kanssa ja muodostettaessa suhdetta lapsiin. Tässä kysymyksessä selvitimme lapsen kiintymistä omahoitajaan, omahoitajan ja lapsen välisen suhteen luonnetta sekä kuinka omahoitaja voi tukea lasta erilaisissa tilanteissa. Kolmannessa kysymyksessä selvitimme henkilökunnan kokemuksia omahoitajuudesta toimittaessa yhteistyössä lasten vanhempien kanssa. Tässä kohtaa selvitimme omahoitajan ja lasten vanhempien välisen suhteen luonnetta sekä kasvatuskumppanuuden periaatteiden toteutumista omahoitajan ja vanhemman välisessä yhteistyössä.

4 KÄYTETYT TUTKIMUSMENETELMÄT

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen tutkimus. Tarkoituksenamme oli selvittää Haapaniemen päiväkodin henkilökunnan kokemuksia omahoitaja-työmenetelmän toteutuksesta sekä sen käytöstä päiväkodin asiakastyössä. Halusimme luoda omahoitajuudesta mahdollisimman kokonaisvaltaista tietoa ja laadullinen tutkimus tarjoaa tälle parhaat edellytykset. Ennen tiedonkeruun aloitusta tutustuimme aiempaan tutkimustietoon ja aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen. Seuraavissa luvuissa selvitämme käyttämämme tutkimusmenetelmät.

4.1 Haastattelut

Opinnäytetyömme aineiston keräsimme yksilökohtaisilla teemahaastatteluilla. Kävimme Haapaniemen päiväkodin henkilökunnan palaverissa esittelemässä opinnäytetyötämme vuoden 2009 tammikuussa. Samalla jätimme päiväkotiin lomakkeen, johon vapaaehtoiset haastateltavat pystyivät ilmoittautumaan. Tavoitteenamme oli haastatella noin kymmentä henkilökunnan jäsentä. Vapaaehtoisia haastateltavia ilmoittautui yhteensä seitsemän, joista lastentarhaopettajan nimikkeellä työskenteleviä oli kolme ja lastenhoitajia neljä. Sovimme haastatteluajataulut siten, että kaikki haastattelut saatiin toteutettua kolmen eri päivän aikana. Haastattelut toteutettiin Haapaniemen päiväkodilla, rauhallisessa tilassa jossa ulkopuolisia häiriötekijöitä ei ollut.

Haastatteluissa käytimme etukäteen laatimaamme teemahaastattelurunkoa (liite 2). Teemat käsittelivät omahoitajuuden toteutumista ja henkilökunnan kokemuksia omahoitaja-työmenetelmästä. Teemat muotoutuivat tutkimuskysymystemme mukaisesti. Teemahaastattelurungon lisäksi käytimme haastatteluissa tarkentavia kysymyksiä. Nauhoitimme kaikki haastattelut. Haastatteluvaluun jaoimme puoliksi siten, että toimimme vuorotellen päähaastattelijana, jolloin toinen meistä pystyi tekemään muis-tinpanoja ja kysymään tarkentavia kysymyksiä.

Metodologisesti teemahaastatteluissa korostetaan ihmisten tulkintoja asioista, heidän asioille antamia merkityksiä sekä sitä, miten merkitykset syntyvät vuorovaikutuk-

nessa (Tuomi & Sarajärvi 2002, 77). Teemahaastattelut valitsimme aineistonkeruutavaksi siksi, että aiheenamme ovat henkilökunnan kokemukset, jolloin tiettyjen etukäteen valittujen teemojen ympärillä vapaamuotoisesti liikkuva haastattelu on paras vaihtoehto. Lisäksi teemahaastattelua puoltaa näytteen tarkoituksenmukaisesti valittu pieni koko.

Haastattelut etenivät suurelta osin haastattelurungon mukaisesti, mutta ajoittain haastateltavat siirtyivät suoraan eteenpäin kertoessaan aiheesta. Haastatellut kertoivat omahoitaja-työmenetelmästä laajasti ja saimme haastatteluissa paljon sellaista tietoa, mitä emme olleet aikoneet kysyä.

4.2 Aineiston analysointi

Aineiston analyysissä käytimme sisällönanalyysia. Eri sisällönanalyysimalleista valitsimme käytettäväksi aineistolähtöistä sisällönanalyysin. Aineistosta lähtevä analyysiprosessi kuvataan aineiston pelkistämisenä, ryhmittelynä ja abstrahointina. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 5.)

Tallennettu laadullinen aineisto on useimmiten tarkoituksenmukaista kirjoittaa puhtaaksi sananasaisesti, eli aineisto tulee litteroida. Litterointi voidaan tehdä koko keräytystä aineistosta tai valikoiden, esimerkiksi teema-alueiden mukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2006, 210.) Litteroimme aineiston sanasta sanaan mahdollisimman pian haastatteluiden jälkeen, jolloin ne olivat vielä tuoreessa muistissa. Litteroinnista vastasi se henkilö, joka oli toiminut päähaastattelijana.

Litteroinnin jälkeen tutustuimme aineistoon lukien sen läpi. Tämän jälkeen aloitimme aineiston läpikäymisen siten, että yhdessä luimme aineiston läpi uudelleen ja alleviivasimme mielestämme merkitykselliset asiat tutkimuksemme kannalta. Tämän jälkeen keräsimme kaikki alkuperäisilmaukset yhdeksi listaksi, johon teimme alkuperäisilmauksista pelkistykset. Pelkistetyt ilmaisut kirjataan mahdollisimman pitkälle samoilla termeillä kuin teksti on aineistossa (Kyngäs & Vanhanen 1999, 5).

Aineiston pelkistämisen jälkeen aloitimme yhdistelemään niitä siten, että mielestämme yhteenkuuluvat teemat muodostivat kategorian. Ryhmittely on aineistosta pelkistettyjen ilmausten erilaisuuksien ja yhtäläisyyksien etsintää. Samaa tarkoittavat ilmaisut yhdistetään samaan kategoriaan ja annetaan kategorialle sen sisältöä kuvaava nimi. Aineiston abstrahoinnissa (liite 3) kategorioita yhdistellään sisällöltään samankaltaisiin ja muodostetaan yläkategorioita. Kategorioita yhdistellään niin pitkälle kuin aineiston puitteissa on mahdollista ja järkevää. (Kynäs & Vanhanen 1999, 6–7.)

4.3 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa puhutaan yleisesti kahdesta termistä; reliabiliteetista ja validiteetista. Reliabiliteetti tarkoittaa tutkimuksen toistettavuutta. Se voidaan todeta usealla eri tavalla. Tulokset voidaan todeta reliaabeleiksi, jos kaksi arvioijaa päätyy samanlaiseen tulokseen tai jos samaa henkilöä tutkitaan eri tutkimuskerroilla ja saadaan sama tulos. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2006, 216.) Tutkimuksessa saamamme tulokset eivät ole suoranaisesti siirrettävissä, sillä kyseessä on ainoastaan yhden päiväkodin henkilökunnasta vapaaehtoisiksi haastateltaviksi ilmoittautuneiden kokemuksia työkäytännöstä. Aiemmissa tutkimuksissa, kuten esimerkiksi Kangaksen ja Isojärven vuonna 2008 tekemässä tutkimuksessa on kuitenkin saatu samansuuntaisia tuloksia kokemuksista omahoitaja-työkäytännöstä, joten on syytä olettaa tulosten olevan osittain siirrettävissä.

Toinen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin liitettävä termi, validiteetti, tarkoittaa tiedon pätevyyttä. Validius tarkoittaa mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2006, 216.) Kaikki haastattelemamme henkilöt työskentelevät omahoitajuutta toteuttavassa päivähoitoryhmässä, ja kaikilla heistä oli kokemusta päivähoidosta myös ennen omahoitajuutta. Tämän vuoksi haastateltujen voidaan katsoa olevan luotettavia tiedonlähteitä. Hankkimamme aineisto vastaa asettamiimme tutkimuskysymyksiimme kattavasti. Kaikki tutkimuksemme tulokset ovat johdettu alkuperäisestä haastatteluaineistosta. Edellä mainittujen asioiden valossa katsomme tutkimuksemme validiteetin olevan hyvä.

Eräs tutkimuksen luotettavuutta määrittävä tekijä on aineiston kylläntyminen, eli saturaatio. Kun samat asiat alkavat kertautua haastatteluissa, aineisto on riittävä. Tällöin on tapahtunut saturaatio. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2006, 171; Eskola & Suoranta 2001, 62–63.) Tutkimuksen haastatteluissa samat asiat nousivat esille alusta alkaen. Haastateltujen kokemukset aiheesta olivat samankaltaisia ja huomasimme haastatteluiden edetessä, että uusia näkemyksiä ei nouse esiin. Aineistomme oli siis kylläntynyt, eli saturaatiopiste oli saavutettu.

Kaikki haastatteluihin osallistuneet henkilöt tulivat osaksi opinnäytetyötämme omasta tahdostaan. Raportissa säilytämme kaikkien haastateltujen anonymiteetin, emmekä tuo esille tietoja, jotka vaarantaisivat haastateltujen yksityisyyttä. Litteroituamme aineiston poistimme nauhurista kaikki haastattelut. Olemme käsitelleet raportissa esiin tuomiamme asioita rehellisesti ja objektiivisesti.

5 HENKILÖKUNNAN KOKEMUKSIA OMAHOITAJA-TYÖKÄYTÄNNÖSTÄ

5.1 Omahoitajuuden käytännön toteutus

Omahoitaja-työmenetelmä on melko uusi käytäntö Haapaniemen päiväkodissa. Työntekijöiden on tullut omaksua uudenlainen lähestymistapa työhön ja siihen on aluksi liittynyt kielteisiä ajatuksia ja vastustusta. Vanhasta työmenetelmästä luopuminen on ollut osalle työyhteisöä suuri ja ei-toivottu muutos. Osalle työntekijöistä omahoitajuus oli ennestään tuttua, joten oppiminen uuteen työkäytäntöön ja sen mukanaan tuomiin muutoksiin sujui verrattain helpommin.

5.1.1 Oppiminen uuteen työtapaan vaatii aikaa, teoriapohjan ja käytännön kokemusta

Haastatteluihimme osallistuneet kertoivat muutoksesta nousseen ensin esiin menetelmän mukanaan tuomat haasteet, jotka koettiin aluksi negatiivisina. Ajatus lapsen kiintymisestä omahoitajaansa koettiin ahdistavana. Teoriaan perehtymällä työntekijät ymmärsivät menetelmän teoreettisen pohjan ja menetelmän mukanaan tuomat edut lapsen päivähoidon osalta. Alussa koetun vastustuksen jälkeen työntekijät ovat alkaneet ymmärtää menetelmän merkityksen myös pidemmällä aikavälillä sekä lapsen että työyhteisön kannalta.

No se oli sitten tämä ihan klassinen, eka tulee vastustus, en, missään nimessä, minä olin suunapäänä kuule, että ei tämmösiä puheita, minä en kuuntele edes, mutta sitten, sitten kun sitä sai, no tietysti teoriatieto on semmonen, kun sen kunnan viitekehysten kun saa mistä rupee asioita miettimään niin, totta kai se sitten oma mielikin ja ajatus muuttu. Mutta ihan parhaiten käytäntö, et sitten kun pääsi käytännössä tätä työtä tekemään ja toteuttamaan oman mallin mukaan... mutta hyvin siinä kävi sitten lopuks.

Menetelmään oppimisen kannalta on tärkeää, että henkilökunta saa asiaan kuuluvan ja hyvän koulutuksen aiheeseen. Haastateltavat ovat osallistuneet Kuopion kaupungin

järjestämiin koko päivähoidon henkilöstölle tarkoitettuihin kasvatuskumppanuuskoulutuksiin. Lisäksi osa on osallistunut myös muihin aiheeseen liittyviin koulutuksiin ja he ovat välittäneet niiden antia muille ryhmän työntekijöille. Koulutuksen koettiin auttaneen työntekijöitä menetelmän teoriapohjan sisäistämisessä ja näin ollen se koettiin merkittäväksi ja tärkeäksi osaksi työhön oppimista. Haastatteluissa esiin nousi koulutuksien ajoituksen merkitys ryhmän toimivuudelle. Mikäli koulutus ajoittuu ajalle, jolloin ryhmä on jo toiminnassa, sen katsottiin voivan häiritä sen hetkistä ryhmän toimintaa. Haastateltujen toivomus oli, että koulutus järjestettäisiin ennen omahoitajaryhmän varsinaista aloitusta. Tätä ei kuitenkaan aina ole pystytty toteuttamaan. Koulutuksen määrästä haastateltavilla oli ristiriitaisia näkemyksiä, sillä koulutuksen katsottiin olevan riittävä, mutta samanaikaisesti kuitenkin sitä toivottiin myös lisää.

Vaikka omahoitaja- ja kasvatuskumppanuuskoulutukseen oltiin pääasiallisesti tyytyväisiä, koettiin koulutuksen toteutus osittain myös puutteelliseksi. Aloittavan omahoitajaryhmän työntekijät voivat helposti saada väärän kuvan menetelmästä koulutuksen pohjalta. Koulutuksen aikana tulisi pohtia, millainen omahoitajuuden toteutus sopisi omaan ryhmään parhaiten.

Menetelmän sisäistämisen apuna päiväkodissa oli myös vertaistuki, jonka vastaajat kokivat merkittäväksi erityisesti omahoitajaryhmän aloituksen aikana. Vertaistuen tarkoituksena on, että työntekijät pystyvät jakamaan ajatuksiaan uudesta työmenetelmästä ja saivat uusia ideoita sen ryhmäkohtaiseen toteutukseen. Vertaistuen ja teoriaan perehtymisen ohella oppimisen kannalta tärkeää on käytännön kokemus menetelmän toteutuksesta. Työntekijöiden saama kokemus menetelmän toteutuksesta on edesauttanut heitä ymmärtämään menetelmän toimivuuden sekä sen hyvät puolet.

5.1.2 Tiedonvälityksen toimiminen on edellytys omahoitajuuden onnistumiselle

Omahoitajuuden kannalta on tärkeää, että tiedonvälitys lasta koskevissa asioissa toimii ryhmän sisällä sujuvasti. Pääsääntöisesti tieto lapsen asioista kulkee vanhemmilta lapsen omahoitajalle, joka on vastuussa riittävän tiedon välittämisestä muille ryhmän työntekijöille. Haastatellut kertoivat, että heillä on erilaisia tapoja tiedon välitykseen, joista nousi esiin kolme pääasiallista tapaa välittää tietoa. Viestivihko oli käytössä jo-

kaisessa ryhmässä, joissa haastateltavia työskentelee. Viestivihko koettiin tarpeelliseksi, sillä päiväkodin arki ei aina mahdollista tietojen vaihtamista kasvotusten. Tällöin tarpeelliset tiedot voi kirjoittaa viestivihkoon, jota kaikki työntekijät seuraavat säännöllisesti.

Kaikki tutkimukseen osallistuneet kertoivat, että heillä on ryhmässään viikoittainen tiimipalaveri, jossa lasten asioita käsiteltiin tarpeen mukaan. Omahoitaja on vastuussa omien lastensa asioiden valmistelusta ja heidän asioidensa välittämisestä muiden työntekijöiden tietoisuuteen. Tiimipalaverissa myös muut hoitajat voivat tuoda omat mielipiteensä ja havaintonsa lasten asioista esiin. Tiimipalaverit koettiin hyväksi käytännöksi, sillä palavereissa on läsnä kaikki ryhmän työntekijät ja niissä on avoin ja välitön ilmapiiri.

Alussa niin kun vanhemmat kävi sen ekan keskustelun ilman lasta niin sitten se tieto kyllä välitettiin seuraavassa tiimissä koko tiimin porukalle, että myö kuitenkin yhteisvastuullisuutta vaikka on se omahoitajuuskin.

Yleisin tiedonvälitysmenetelmä on suullinen tiedonvälitys. Työntekijät informoivat toisiaan kun he saavat vanhemmilta tietoa, joka koskettaa ryhmän lapsia. Suullinen tiedonvälitys koettiin luontevimmaksi tavaksi välittää tietoa, mutta se koettiin myös haastavaksi, koska lasten kuullen tietyistä asioista ei voida puhua.

Tiedonvälityksen koettiin toimivan oman ryhmän sisällä riittävän hyvin. Omahoitaja pystyy luontevasti välittämään tietoa muille ryhmän työntekijöille ja muut työntekijät pystyvät tarpeen tullen välittämään tietoa omahoitajan kautta lapsen vanhemmille. Vanhemmat välittävät tietoa myös muiden työntekijöiden kautta omahoitajalle, mikäli hän ei ole sillä hetkellä tavoitettavissa. Vaikka ryhmän sisäisen tiedonvälityksen koettiin onnistuvan hyvin, koettiin koko yksikön välisessä tiedonvälityksessä olevan parantamisen varaa. Ryhmäraajat ylittävä tiedonvälitys ja sen toimivuus on tärkeää sen vuoksi, että yksikön sisällä noudatetaan yhteisvastuullisuutta, eli tarvittaessa ryhmät voivat saada tilapäisapua esimerkiksi sairastapausten yhteydessä. Lisäksi yksikössä jokainen ryhmä vastaa vuorotellen lasten hoidosta aikaisessa aamussa ja myöhäisessä illassa, jolloin hoitajalla tulee olla oman ryhmänsä ulkopuolisista lapsista riittävästi tietoa.

5.1.3 Omahahoitajuus on selkeyttänyt ryhmän toimintaa

Haastatellut kokivat, että omahoitajuus on selkeyttänyt ryhmän toimintaa. Vaikka kaikki työntekijät ovat vastuussa kaikista lapsista, on jokaisella työntekijällä ensisijainen vastuu omasta pienryhmästään. Tämän koettiin selkeyttäneen jokaisen omaa työnkuvaa. Omahahoitajuuden myötä käytössä oleva varahoitajasysteemi, jossa jokaisen työntekijän pienryhmä on jaettu muiden työntekijöiden kesken mahdollisten poissaolojen varalta, koettiin toimivaksi ja selkeäksi käytännöksi. Varahoitajasysteemin myötä päivät, jolloin joku hoitajista ei ole läsnä, sujuvat helpommin, koska lapset on jaettu toisille hoitajille jo etukäteen eikä jakoa tarvitse tehdä päivän aikana.

Se on ihan hyvä ja jos on paljon lapsia niin tietää että jos teet omas ja sen jälkeen sitten voit auttaa muita jos kerkeet. Kyllä se ehkä nopeuttaa tiettyjä ja selkeyttää sitä toimintaa.

Omahoitajuudessa ryhmän lapset on jaettu omahoitajille, joista jokaisella on oma pienryhmä. Lapset jaetaan sattumanvaraisesti kolmeen pienryhmään, kuitenkin huomioiden lasten sukupuoli, ikä ja kehitystaso siten, että ryhmistä tulisi mahdollisimman tasapainoiset. Alle kolmivuotiaiden lasten pienryhmissä on enintään neljä lasta ja yli kolmivuotiaiden lasten pienryhmissä enintään seitsemän lasta. Omahahoitajuuden myötä muodostuvat pienryhmät koettiin hyvin käytännöllisiksi. Erilaiset siirtymätilanteet ja ruokailut tehdään pienryhmissä. Nämä tilanteet on koettu aikaisempaa rauhallisemmiksi ja niihin on saatu selkeys. Edellä mainitut tilanteet koettiin myös lapsen kannalta helpommiksi, kun ne tapahtuvat tutun hoitajan ollessa jatkuvasti läsnä.

Haastatellut kokivat, että ammattinimikkeiden väliset roolijaot ovat kaventuneet omahoitajuuden myötä. Vaikka lastentarhanopettajalla on vastuu ryhmän pedagogisesta toiminnasta ja suunnittelusta, osallistuvat he myös perushoidollisiin toimenpiteisiin aikaisempaa enemmän ja tehtävät hoidetaan tasapuolisesti ammattinimikkeestä välittämättä. Lastenhoitajien vastuun koettiin kasvaneen omahoitajuuteen siirryttäessä. Lastenhoitajilla on vastuu omasta pienryhmästään ja kaikista lasten asioiden hoitamisesta, kuten vasu-keskusteluiden pitämisestä, joka on selkeä muutos aiempaan. Lastenhoitajien vastuu lasten ja vanhempien välisen suhteen tukemisesta on omahoitajuuden myötä lisääntynyt. Edellä mainittujen asioiden valossa työnjaon katsottiin selkey-

tyneen ryhmässä. Muuttuneet toimenkuvat koettiin suuriksi oppimisen paikoiksi ja haasteiksi.

Lastenhoitaja joutuu eri tavalla ottamaan vastuuta perheestä ja lapsesta, että ennen siis sellasen pääasiallisen yhteyden, yhteydenpidon perheisiin teki lastentarhaopettaja. Nyt se on omahoitaja joka huolehtii näistä.

Haastateltavien mukaan omahoitajuudessa lastenhoitajien lisääntyneen vastuun myötä he saavat äänensä paremmin kuuluviin. Vaikka lastenhoitajat kokivat lisääntyneen vastuun haasteena, he kokivat tämän myös erittäin palkitsevana. Omahoitajuudessa lastenhoitajat saavat uudenlaisia työtehtäviä ja heitä kuunnellaan paremmin kuin aiemmissa työmuodoissa.

5.1.4 Omahoitajuus edesauttaa työssä jaksamista

Haastatellut kertoivat, että oikein toteutettuna omahoitajuus voi pitkällä aikavälillä helpottaa työntekijöiden työssä jaksamista. Omahoitajaryhmän aloittaessa ovat ensimmäiset kuukaudet raskaita niin työntekijöille, lapsille kuin vanhemmillekin. Kun ryhmä on toiminut samalla henkilöstöllä riittävän pitkään, kokivat haastatellut ryhmän toiminnan helpottuvan lasten tutustuessa hoitajiin ja muihin lapsiin. Myös hoitajat tuntevat oman pienryhmänsä lapset hyvin, jolloin haastateltujen mukaan hoitajat pystyvät paremmin helpottamaan lapsen oloa päiväkodissa ja täten helpottamaan oman pienryhmänsä jaksamista. Mitä pidempään ryhmä on toteuttanut omahoitajuutta, sitä paremmin sen katsottiin auttavan työssä viihtymistä ja jaksamista.

5.1.5 Omahoitajuuden toteutukseen liittyy haasteita sekä ongelmia

Haastatellut kokivat omahoitajuudessa haasteeksi sen, että käytännössä sen toteuttaminen on todella vaikeaa. Tieto siitä, kuinka menetelmää voisi parhaimmillaan toteuttaa verrattuna päivähoidon todellisuuteen poissaoloineen, aiheuttaa työntekijöissä ajoittain turhautumisen tunteita ja ärtymystä. Henkilöstömitoitukset koettiin riittämät-

tömiksi ja toisten ryhmien poissaolojen paikkaaminen vaikeuttaa omahoitajuuden toteutusta omassa ryhmässä. Sairaspoissaolojen korvaaminen sijaisilla nähtiin toivottavaksi, tällöin omahoitajuutta voitaisiin toteuttaa omassa ryhmässä mahdollisimman hyvin. Lisäksi ryhmäkoot koettiin päivähoidossa liian suuriksi.

Ammatillisuuden säilyttäminen on suuri haaste omahoitajuudessa. Omahoitajuudessa päästään lähelle perheitä, jolloin on tärkeää säilyttää ammattirooli ja riittävä etäisyys sekä vanhempiin että lapsiin. Ammatillisen roolin säilyttäminen on erittäin haastavaa erityisesti lasten kanssa, sillä heistä tulee todella läheisiä hoitajille. Ammatillisuuden säilyttämisellä haastatellut tarkoittivat sitä, että on tärkeää erottaa vapaa-aika ja työ toisistaan.

Haasteeksi koettiin työntekijöiden sitoutuminen omahoitajuuteen. Haastateltujen mukaan omahoitajuus vaatii työntekijältä aikaisempaa enemmän uhrautuvuutta ja tiiviimpää läsnäoloa lasten parissa. Kaikki hoitajat eivät välttämättä ole valmiita luopumaan aikaisemmasta työtavasta. Omahoitajuutta ei ole mahdollista toteuttaa, mikäli kaikki ryhmän työntekijät eivät ole siihen täysin sitoutuneita.

Eräänä haasteena omahoitajuudessa nähtiin se, että omahoitaja-työmenetelmä vaatii jokaiselta työntekijältä työhön heittäytymistä. Työhön heittäytyminen on hyvin yksilökohtaista, eikä sen puutetta voi katsoa esimerkiksi tietyn ikä- tai ammattiryhmän ongelmaksi. Omahoitajuuden toteutus ja sitä myöten toissijaisen kiintymyssuhteen luominen lapseen vaatii sitä, että omahoitaja on oikeasti läsnä lapselle, silloin kun lapsi sitä tarvitsee.

Liian kirjaimellisesti jos teet tätä omahoitajuutta, niin se on sellainen huono asia. Ja jää varmaan paljon näkemättä ja kokematta ja sanomatta toiselle.

Menetelmän mahdolliseksi ongelmaksi koettiin liian kirjaimellisen toteutuksen. Haastateltujen ryhmissä tämä ei ole tällä hetkellä ongelma, mutta he ovat aikaisempien kokemuksiensa mukaan kokeneet tämän selkeäksi ongelmaksi. Liian kirjaimellisella toteutuksella tarkoitettiin esimerkiksi sitä, että vanhemmat puhuvat lapsen asioista vain omahoitajalle tai yrittävät järjestää lapsen hoitoaikoja omahoitajan työvuorojen mu-

kaisiksi. Pahimmillaan vanhempien liian kirjaimellinen käsitys omahoitajuudesta välittyy myös lapselle, jolloin hän ei välttämättä hyväksy lainkaan muita ryhmän hoitajia. Toinen selkeä ongelma kirjaimellisessa toteutuksessa on se, että toiminta rajoittuu liikaa omiin pienryhmiin, jolloin lasten kanssakäyminen rajoittuu liiaksi ainoastaan toisiin oman pienryhmän lapsiin. Mahdolliseksi haasteeksi koettiin menetelmän markkinointi lasten vanhemmille. Mikäli menetelmää markkinoidaan huonosti, johtaa se haastateltujen mukaan usein vanhempien osalta liian kirjaimelliseen ymmärrykseen menetelmästä. Markkinointi tulisi toteuttaa siten, kuin ryhmässä toteutuksesta on sovittu, ei täysin teorian mukaisesti.

Mutta periaatteessa ne omat lapset on ja niitten kanssa on toimittu, mutta on myös tätä yhteisvastuullisuutta ihan sen takia, että edellisenä syksynä meidän ryhmä veti aika tiukalla linjalla tätä kasvatuskumppanuutta ja tuli tämmöstä väsymystä, niin me kokeiltiin sitten vähän toisella lailla, niin meille sitä väsymystä ei oo tullu.

Mikäli työntekijät toteuttavat menetelmää liian kirjaimellisesti, aiheuttaa se hyvin todennäköisesti työntekijöiden väsymistä. Tämä voi olla seurausta esimerkiksi siitä, että hoitajat pyrkivät järjestämään työvuorojansa liikaa lapsien tai perheiden ehdoilla. Uupuminen ajoittuu yleensä ryhmän alkuvaiheisiin. Uupuminen jatkuessa pitkälle se voi pahimmillaan johtaa työssä väsymiseen.

5.1.6 Omahoitajuus koetaan hyväksi työmenetelmäksi

Haastatelluilla oli selkeä näkemys ja toivomus siitä, että omahoitajuuden tulisi jatkua läpi päivähoidon. Mikäli lapsella on sama hoitaja koko päivähoidon ajan, lapselle tärkeä ja luotettava ihmissuhde jatkuu lapsen kouluun siirtymiseen saakka. Omahoitajuuden jatkuvuus olisi tärkeää myös työntekijän kannalta, sillä työntekijän ja lapsen välinen suhde muotoutuu kiinteäksi pidemmällä aikavälillä. Lasten vanhempien kannalta jatkuvuus olisi tärkeää, sillä näin he pystyisivät luottamaan siihen, että heidän lapsensa saa laadukasta hoitoa tutun hoitajan huomassa. Vanhempien ei tarvitse luoda suhdetta lapsen omahoitajaan useasti, vaan sama ihminen huolehtii lapsen hyvinvoinnista. Ihannetilanteeksi koettiin, että ryhmä aloittaisi toimintansa lasten ollessa pieniä

ja ryhmä pysyisi kasassa aina lasten esikouluikään asti. Haastateltavat kokivat palkitsevaksi sen, että he näkevät läheltä lapsen kasvun ja kehityksen ja ovat olleet siinä olennaisesti läsnä.

Mä ainakin toivosin ite, että jos joku hyvä homma (omahoitajuus) ollaan otettu käyttöön, niin se menee sitten kun valo tunnelin läpi, sen pitää olla hyvin selkeä ja johdon pitää myös se tajuta.

Omahoitajuuden työmuotona koettiin antavan mielekkyyden työlle, sillä sen kautta haastatellut ovat löytäneet päivähoitotyöstä uusia ulottuvuuksia. He kertoivat, että aikaisemmin työstä ei välttämättä saanut otetta ja omahoitajuuden myötä työn katsottiin olevan aikaisempaa paremmin hallussa.

Kokonaisuutena haastateltujen kokemukset omahoitajuudesta työmenetelmänä olivat positiivisia. Menetelmän taustalla oleva teoria koettiin hyväksi ja innostavaksi. Menetelmä itsessään koettiin toimivaksi, kun sitä saadaan toteuttaa siten kuin ryhmä itse on sen määrittänyt. Jokaisella haastatellulla oli kokemusta päivähoitosta ajalta ennen omahoitajuutta ja jokainen heistä koki omahoitajuuden selkeämmäksi ja paremmaksi kuin aikaisemmat menetelmät. Omahoitajuuden mukanaan tuoman selkeyden myötä työn katsottiin olevan paremmin hallussa.

5.2 Kokemuksia omahoitajuudesta muodostettaessa suhdetta lapseen

Lasten tullessa päiväkotiin, on omahoitaja vastaanottamassa häntä ja hänen vanhempia. Suhteen luominen lapseen on prosessi, jossa omahoitajuudella pyritään helpottamaan kaikkien osapuolten, erityisesti lapsen oloa suuren muutoksen aikana. Lapsen kehitykselle on tärkeää, että hänellä on mahdollisuus pysyviin ihmissuhteisiin varhaisessa elämänvaiheessaan.

5.2.1 Tutustumisjakso apuna lapsen aloittaessa päivähoidon

Eräs omahoitajuuden perusajatuksista on turvata lapselle pehmeä päivähoidon aloitus ja tähän tutustumisjaksolla on suuri merkitys. Tutustumisjaksossa noudatetaan selkeää

rakennetta. Aluksi omahoitaja ottaa yhteyden vanhempiin, jolloin sovitaan ensimmäinen tapaaminen ilman lasta. Tapaamisessa vanhemmat kertovat omahoitajalle lapsesta sekä sovitaan yhteisesti tutustumisjakson jatkosta. Seuraavilla kerroilla lapsi tulee mukaan. Lapsi tutustuu vähitellen vanhempiensa kanssa omahoitajaan, päiväkotiin ja päiväkodin arkeen. Tutustumisjakson myötä lapsi pääsee tutustumaan vanhempiensa kanssa päiväkodin erilaisiin toimintoihin, kuten ulkoiluun, ruokailuun ja päiväuniin.

Tutustumisjakson suositeltu kesto on kaksi viikkoa. Haastateltavien mukaan kaikilla lapsilla ei ole mahdollisuutta täyteen tutustumisjaksoon ja osalle se ei ole ollenkaan mahdollista. Lyhyemmän tutustumisjakson tai sen kokonaan puuttumisen kerrottiin johtuvan usein vanhempien nopeasta työllistymisestä tai siitä, että vanhemmat eivät koe tutustumisjaksoa lapsensa kannalta tarpeelliseksi. Lyhyempikin tutustumisjakso voi helpottaa lapsen päivähoiton aloitusta.

Minun mielestä se on älyttömän hyvä ja sen huomaa sen eron, että jos lapsi tulee ihan näin, niin se on aivan erilainen sen lapsen jääminen. Mun mielestä sillä on tosi iso merkitys. Se on tosi hyvä, että ei pie niinku vähätellä sitä. Kyllä sillä tavalla palkitsee, että sitten siis hirveen vähän itki meillä ne lapset kun ne sitten jäi hoitoon, ne tutustu meihin koko aika. Se on kyllä hirmu hyvä ollu.

Haastateltavien kokemusten mukaan tutustumisjakson aikana omahoitaja, lapsi sekä hänen vanhempansa tutustuvat hyvin toisiinsa. Tutustuminen tapahtuu hyvin luontevasti päivittäisten kohtaamisten kautta. Tutustumisjakso helpottaa lapsen, vanhempien ja omahoitajan oloa päivähoiton alkaessa. Vanhemmat lapsensa parhaina asiantuntijoina pystyvät opettamaan omahoitajaa lapsensa hoidossa hänelle tutuilla tavoilla, jotka voivat olla lapselle todella merkityksellisiä. Käyttämällä lapselle kotoa tuttuja tapoja ja henkilöstö samalla osoittaa kunnioituksensa lapsen vanhempia ja heidän toimintaansa kohtaan. Tutustumisjakson aikana omahoitaja oppii tuntemaan lapsen kasvokkain tapahtuvan kohtaamisen kautta, mikä koettiin paremmaksi kuin saada tietoa lapsesta paperiversiona.

Tutustumisjakso voi olla työntekijöille sekä lapselle hyvin raskas, mutta haastateltavat kertoivat sen helpottavan jatkossa sekä lapsen oloa, että hoitajan työtä. Haastateltujen

kokemusten mukaan lasten tutustumisjaksot tulisi järjestää portaittain. Omahoitajan ollessa tutustumisjaksolla olevan lapsen ja hänen vanhempiansa kanssa, hoitavat muut ryhmän työntekijät myös kyseisen hoitajan lapset. Mikäli tutustumisjaksoja ei voida järjestää portaittain, voi ryhmän toiminta häiriintyä väliaikaisesti. Haastatteluissa nousi esiin myös, että tutustumisjakson myötä perinteiset vanhempainillat ovat käyneet tarpeettomiksi, tarpeellisen informaation tullessa esiin jo tutustumisjakson aikana. Vanhempainillat on osittain korvattu erilaisilla keskusteluun varatuilla tilaisuuksilla tai toiminnallisilla tapahtumilla.

Haastateltavat kokivat tutustumisjakson hyväksi käytännöksi, vaikkakin lasten välillä on suuria yksilöllisiä eroja eikä tutustumisjakson merkitys ole välttämättä jokaiselle lapselle yhtä suuri. Sama pätee myös lasten vanhempiin, sillä vaikka hyvin monet vanhemmat kokevat tutustumisjakson merkittäväksi osaksi lapsen päivähoiton aloitusta, löytyy myös vastakkaisia mielipiteitä.

5.2.2 Omahoitajan ja lapsen välille kehittyvä lämmin ja tiivis suhde

Lasten kerrottiin kiintyvän omahoitajaansa hyvin nopeasti ja omahoitajuuden katsottiin olevan tärkeä apuväline suhteen luomisessa lapsen ja omahoitajan välille. Päivähoitossa tämä tarkoittaa kiintymyssuhdeteorian mukaisen toissijaisen kiintymyssuhteen luomista omahoitajaan. Lapsen ollessa pieni on kiintyminen omahoitajaan vahvempaa kuin isompien lasten kohdalla. Lapsen kannalta on helpompaa luoda suhde yhteen hoitajaan, ja suhteen ollessa hyvä ja tiivis on hänen mahdollista laajentaa piiriään tutustumalla myös muihin työntekijöihin. Omahoitaja on yleensä lapselle tärkein henkilö päivähoitossa. Lapset voivat kiintyä myös muihin kuin omahoitajaansa ja tällaisissa tilanteissa lapsi saa itse valita kenen työntekijän kanssa hän hoitopäivänsä viettää.

Siihen saa tiiviin suhteen siihen lapseen. Aika tiivis ja semmonen välitön suhde tulee. Että ne lapset oppii luottamaan nopeesti.

Lapsen kiintyessä omahoitajaansa syntyy lapsen ja hoitajan välille hyvä ja välitön suhde, joka edesauttaa lapsen laadukasta päivähoitoa. Tällainen suhde lapsen ja oma-

hoitajan välillä mahdollistaa omahoitajan toimimisen siltana lapsen ja vanhemman välillä ja täten omahoitajalla on mahdollisuus helpottaa lapsen tuntemaa eroahdistusta. Lapset hakeutuvat hädän tai surun hetkellä ensisijaisesti omahoitajansa syliin. Erityisesti tämän koettiin pätevän pienten lasten kohdalla, mutta myös vanhemmat lapset kaipaavat läheisyyttä nimenomaan omahoitajaltaan.

Haastateltavat kertoivat, että on hyvin yksilöllistä, kuinka nopeasti hoitaja saa luotua hyvän suhteen lapseen. Suhteen syntymiseen vaikuttaa hoitajan oma persoona ja se, kuinka hän lasta lähestyy. Hoitajaakin enemmän suhteeseen vaikuttaa lapsi ja hänen omat persoonallisuuden piirteensä, esimerkiksi kuinka vastaanottavainen hän on.

Omahoitajasuhteen onnistumisen kannalta on tärkeää, että hoitaja on lapsen saatavilla silloin, kun lapsi häntä tarvitsee. Hoitajan tulee olla lapselle aidosti läsnä, jotta suhteesta voi tulla hyvä ja kiinteä. Omahoitajan tulisikin ennakoida esimerkiksi työpäivän päättymistä ja informoida lasta siitä ajoissa. Näin lapsi pystyy käsittelemään tilanteen, jossa hänelle tärkeä ihminen ei ole enää saatavilla. Omahoitajan ollessa lapselle tärkeä henkilö, myös hänet olisi tärkeää pitää lapsen mielessä esimerkiksi hoitajan lomien aikana.

Omahoitajuuden myötä työntekijöiden suhteet oman pienryhmän lapsiin koettiin olevan syvällisempiä kuin aikaisemmin. Lapsille on selkeästi helpompaa, kun hänellä on läheinen hoitaja, jonka varaan hän voi turvautua kaikissa päivittäisissä asioissa. Omahoitajuuden myötä läheisiksi muodostuvat suhteet lapsiin koettiin palkitseviksi. Haastateltujen mukaan on palkitsevaa kun lapset tulevat iloisina vastaan hoitajan tullessa töihin. Lisäksi palkitsevaksi koettiin se, että lapset kiintyvät omahoitajaan, tulematta kuitenkaan hänestä riippuvaisiksi.

5.3 Kokemuksia omahoitajuudesta työskenneltäessä lasten kanssa

Omahoitajuuden myötä työskentely päivähoidossa on entistä lapsilähtöisempää. Jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet pystytään huomioimaan uuden työkäytännön myötä aikaisempaa paremmin. Osa päivähoidon toiminnoista tapahtuu pienryhmissä, joissa omahoitaja pystyy tarjoamaan lapsille huomiota ja aitoa läsnäoloa.

5.3.1 Omahoitajuus apuna lasten tasavertaisuuden tukemisessa

Lapsen kasvulle ja kehitykselle on tärkeää, että häntä huomioidaan ja hänellä on mahdollisuus saada äänensä kuuluviin. Omahoitajuudessa lasten tasavertaisuutta pystytään tukemaan siten, että jokainen lapsi tulee päivän aikana huomioiduksi. Vaikka tasavertaisuutta voidaan omahoitajuudessa tukea, täydellistä tasavertaisuutta ei haastateltavien mukaan koskaan voida saavuttaa. Vilkkaammat lapset saavat huomiota käytöksellään, kun taas omahoitaja pystyy tietoisesti huomioimaan hieman hiljaisemmat lapset ja antamaan heille mahdollisuuden saada äänensä kuuluviin. Erityisesti haastateltavat kertoivat, että lasten tasavertaisuus toteutuu huomattavasti paremmin kuin mitä aikana ennen omahoitajuutta, jolloin lapset hoidettiin isoina ryhminä.

Sitähän se on, että ennen vanhaan kun työskenteli, niin sitä hoiti kaikkia lapsia ja sitten semmoset kilti ja, helpot, niin ne saatto mennä niinkun käsien lävitse. Nyt omahoitajaryhmässä minä puen ja minä riisun tai minä avitan siinä tilanteessa. Minä käytän niitä vessassa, minä nukutan ja jokainen tulee huomioiduksi ja minä vastaan siitä, että minun ryhmässä kaikki ne 7 saa sitä huomiota ja minun on paljon helpompi keskittyä siihen seitsemään lapseen, kun minä voin luottaa, että nuo hoitaa ne omat 5 ja tuo hoitaa ne omat 6. Se on lapsen kannalta ihan hirveen hyvä.

5.3.2 Lapsituntemus paranee omahoitajuuden myötä

Haastateltavien mukaan hoitajan lapsituntemus on hoitajasta riippuvaa. Omahoitajuuden myötä omahoitajan sekä hänen pienryhmänsä lapsien välinen suhde muodostuu hyvin kiinteäksi ja läheiseksi. Omahoitaja tuntee oman pienryhmänsä lapset ja heidän erityispiirteensä hyvin. Tämä edesauttaa myös mahdollisten vaikeuksien havaitsemista lapsen käyttäytymisessä. Vaikeuksien havaitseminen varhaisessa vaiheessa auttaa ongelmien ennaltaehkäisyssä sekä niihin puuttumisessa.

Omahoitajuus on parantanut hoitajien lapsituntemusta, koska hoitaja voi keskittyä ensisijaisesti oman pienryhmänsä lapsiin. Vanhempien kanssa käytävät Vasu-keskustelut

koettiin hyväksi menetelmäksi saada syvällisempää tietoa lapsesta sekä päivittää sitä ajan tasalle. Omahoitajat kertovat toisille hoitajille oman pienryhmänsä lapsista olennaisia asioita siten, että myös muut hoitajat ovat perillä lapsen asioista riittävän hyvin. Tässä korostuu ryhmän välisen tiedonkulun merkitys.

Kyllä se, kyllä mä oon varma, että se parantaa (lapsituntemusta), koska nyt se on niinku, siellä ei niinku joku suuren lapsi, suuresta lapsiryhmästä pari jotka siellä hallitsee, jotka ennen aina niinku oli ne pääpääsmärit, eikä kukaan muistanu jotain. Niin nyt kun on lapset jaettu, niin sit on se varma tietämys, että kaikki tulee huomioitua päivän aikana.

Parantunut lapsituntemus koettiin palkitsevaksi. Omahoitajuuden myötä lapsen oppii tuntemaan todella hyvin ja näin myös oppii tulkitsemaan hänen käytöstään. Tietämyksen ollessa hyvä oman pienryhmän lapsista myös lapsista tehdyt havainnot katsottiin aikaisempaa luotettavammiksi ja tarkemmiksi. Lasten katsottiin tutun hoitajan läsnä ollessa voivan ilmaista tunteitaan avoimemmin ja tuovan oman persoonallisuutensa esiin sellaisena kuin se on. Aikaisemmin lapsituntemus oli kauttaaltaan heikompaa verrattuna nykyiseen.

5.4 Kokemuksia omahoitajuudesta yhteistyössä vanhempien kanssa

Olenainen osa päiväkodissa tehtävää työtä on yhteistyö lasten vanhempien kanssa. Yhteistyön perustana on molemminpuolinen luottamus ja avoin tietojenvaihto osapuolten välillä. Kasvatuskumppanuuden myötä vanhempien osallisuutta päivähoidossa on pyritty parantamaan.

5.4.1 Omahoitajan ja vanhempien suhteet lähentyvät omahoitajuuden myötä

Omahoitajuudessa lasten vanhempien ja omahoitajan välinen suhde muodostuu läheiseksi ja avoimeksi. Omahoitajan ja vanhempien välisen suhteen ollessa hyvä ja luottamuksellinen on omahoitajalla mahdollisuus helpottaa vanhempien tuntemaa eroahdistusta. Vanhemmille on vaikeaa jättää lapsi päivähoidon, mikäli lapsi on itkuinen

tai muuten vastustaa vanhemmasta eroamista. Vanhempien eroahdistusta voidaan helpottaa keskustelemalla vanhempien kanssa tai tuomalla esiin sen, että yleensä lapsen olo helpottuu vanhemman poistuessa päiväkodista. Lähentyneet suhteet vanhempiin koettiin palkitseviksi.

Vanhempien ja omahoitajan välinen kumppanuussuhde helpottaa lapselle tärkeiden henkilöiden välistä kanssakäymistä ja yhteistyötä. Molemmat osapuolet pystyvät puhumaan avoimesti ja luottamuksellisesti lapsen ja perheen asioista, sekä tarvittaessa myös päiväkodin asioista. Omahoitajan ja vanhempien välinen suhde ei aina välttämättä toimi ja tällaisissa tilanteissa vanhemmille tulee antaa mahdollisuus tehdä yhteistyötä sen hoitajan kanssa, jonka kanssa yhteistyö tuntuu luontevimmalle.

Minä en oo kuullu koskaan kenenkään vanhemman olevan sitä vastaan, että hänen lapsellansa on oma ihminen päiväkodissa joka vastaa. Kaikki vanhemmat on ollu niinkun tosi tyytyväisiä ja onnellisia siitä, että sinä vastaat minun lapsen päivästä.

Haastateltujen mukaan vanhemmat kokivat positiiviseksi sen, että heidän lapsensa päivästä vastaa ensisijaisesti yksi tehtävään nimetty henkilö. Tämän koettiin tuovan turvaa ja luottamusta päivähoitoa kohtaan sekä turvaavan lasten viihtyvyyden päivähoitossa. Omahoitaja hoitaa pääsääntöisesti yhteydenpidon päiväkodin ja lapsen vanhempien välillä. Hän myös vastaa lapsen vasu-keskusteluista. Näitä keskusteluita järjestetään kaksi kertaa vuodessa, suunnitelma syksyllä ja arviointi keväällä. Vasu-keskusteluissa esille tulleet asiat kirjataan ylös ja niissä tehdään sopimukset ja tavoitteet siitä, kuinka lasta hoidetaan.

5.4.2 Kasvatuskumppanuuden periaatteet toteutuvat omahoitajan ja vanhempien välisessä yhteistyössä

Kasvatuskumppanuuden neljän kantavan periaatteen koettiin olevan tärkeässä osassa suhteen luomisessa lapsen vanhempiin. Pohja edellä mainituille periaatteille luodaan lapsen tutustumisjakson aikana ja ne syvenevät omahoitajan ja vanhempien välisissä päivittäisissä kohtaamisissa. Näiden periaatteiden toteutuminen helpottaa vanhempien

kanssa tehtävää yhteistyötä myös silloin, kun käsiteltävät asiat ovat vaikeita. Edellä mainitut periaatteet ovat kaikki ensiarvoisen tärkeitä ja ne toteutuvat molemmin puolin. Kaikki haastatellut olivat sitä mieltä, että periaatteita ei voi toteuttaa erillään, vaan ne tukevat toisiaan eikä niitä voida toteuttaa toisistaan irrallaan.

Kyllä minä niinku koen, että omahoitajalla on ehkä rohkeuttakin kysyä asioita sitten. Se on sen verta lähempi se suhde siihen aikuiseen, lapsen vanhempiin, että uskaltaa ehkä vaikeempiakin asioita kysyä.

5.4.3 Omahoitaja tukee lapsen ja hänen vanhempien välistä suhdetta

Tärkeänä nähtiin myös se, että vanhemmat pidetään päivän aikana lapsen mielessä. Tämä koettiin uudenaikaiseksi haasteeksi, sillä aiemmin lapsen ikävöidessä vanhempiin, hänen huomionsa pyrittiin kääntämään pois vanhemmista. Omahoitajuudessa lapselle puhutaan vanhemmista ja pidetään heidät lapsen mielessä. Aluksi tämä koettiin oudoksi käytännöksi, mutta ajan myötä sen huomattiin helpottavan lapsen oloa.

Tässä oli varmaan semmonen isoin oppiminen, että kun ennenhän, sillä vanhalla systeemillä, niin aina yritettiin saaha lapsen huomio johonkin muuhun, että tuolla lintu tai lentokone lentää, että unohtas sen äidin. Niin nyt sitä ruokittiinkin sitä äiti-ikävä, annettiin kattoo valokuvia ja höpötettiin siitä äidistä, että kyllä se äiti tulee hakemaan.

Vanhemman ja lapsen välisen suhteen ja vuorovaikutuksen tukeminen koettiin erittäin haasteelliseksi. Enemmänkin omahoitajan on mahdollista tukea vanhempia kasvatustyössään antamalla konkreettisia kasvatuksellisia neuvoja. Haastatelluissa kuitenkin korostettiin, että neuvot tulee antaa hienovaraisesti loukkaamatta vanhempia. Edellä mainitut asiat tukevat vanhempia heidän kasvatustyössään.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tulostemme perusteella voidaan todeta, että omahoitaja-työkäytäntö on päiväkodin henkilöstön mielestä huomattava parannus aiempaan. Haastatelluilta saatujen tietojen mukaan omahoitajuus on kokonaisvaltaisesti parannusta aiempaan, niin lapsen, työntekijän kuin vanhempienkin kannalta.

Aikana ennen omahoitajuutta kaikki työntekijät olivat vastaanottamassa lasta tämän aloittaessa päivähoidon. Nykyään lapsen vastaanottaa tämän omahoitaja, joka tukee lapsen tutustumista muihin lapsiin ja aikuisiin. (Lund ym. 2003, 254.) Omahoitajuuden myötä kaikki lapset saavat tarvitsemansa huomion päivähoitossa ja heidän yksilölliset tarpeensa pystytään huomioimaan aikaisempaa paremmin. Lapselle on helpompaa, kun hänellä on yksi henkilö, joka vastaa hänen asioistaan päivähoitossa ja johon lapsi voi turvautua, kun hän tarvitsee turvallisen aikuisen läsnäoloa.

Omahoitajuutta toteutetaan päiväkotiryhmissä vaihtelevasti, riippuen lasten iästä ja tarpeista. Pienempien lasten osalta omahoitajuus on tiiviimpää ja isompien lasten ryhmissä esimerkiksi ruokailutilanteet ja toimintatuokiot toteutetaan pienryhmissä. Tämä on selkeyttänyt hoitajien välistä työnjakoa, parantanut omahoidettavien tunteista, sekä helpottanut lasten sopeutumista päivähoitoon. (Hiiltola-Moilanen ym. 2005.) Työroolit sekä vastuun jakaminen ovat omahoitajuuden myötä tulleet selkeämmiksi ja työ koetaan sekä laadullisesti että sisällöllisesti aikaisempaa rikkaammaksi (Lund ym. 2003, 255). Työntekijän näkökulmasta katsottuna omahoitajuus on selkeyttänyt työtä ja vastuu päivähoitossa jakautuu entistä paremmin. Lastenhoitajien vastuu päiväkodissa on kasvanut ja heillä on omahoitajuuden myötä uusia työtehtäviä, kuten esimerkiksi vasu-keskustelut. Saamiemme tulosten mukaan myös lastentarhaopettajat osallistuvat aikaisempaa enemmän perushoidolliseen työhön. Kuilu päiväkodin eri ammattinimikkeiden välillä on siis omahoitajuuden myötä kaventunut huomattavasti. Lastentarhaopettajalla on edelleen ryhmässä pedagoginen vastuu, mutta lastenhoitajien rooli on kasvanut. Lastenhoitajien työnkuva on muuttunut selkeästi omahoitajuuden myötä, sillä he ovat vastuussa omasta pienryhmästä ja siihen kuuluvien lasten asioista. Lapsituntemuksen parantuminen on teema, joka nousi tuloksista esiin. Lasten jako pienryhmiin, joista jokaisella on oma vastaava työntekijä, on merkittävässä osas-

sa tämän toteutumisessa. Koska jokaisella työntekijällä on ensisijainen vastuu omasta pienryhmästään, hän voi keskittyä pääasiallisesti kyseisiin lapsiin ja näin tietämys lapsista kasvaa lähes itsestään.

Yhteistyön lisääntyminen lasten vanhempien kanssa on sekä haaste että rikkaus. Haasteellista siinä on, että työntekijä pystyy säilyttämään mielessään tunteen siitä, kuinka tärkeä lapsi on vanhemmilleen ja miten tämä vaikeuttaa lapsen vaikeuksista puhumista. Rikkaus se on siksi, että keskusteluissa työntekijöiden vuorovaikutustaidot ja ammatillinen osaaminen kehittyvät ja luodaan tärkeän yhteistyön pohja. (Lund ym. 2003, 255.) Vanhemmat luovat luottamuksellisen ja läheisen suhteen omahoitajaan ja näin heillä on luottamus siihen, että heidän lapsensa on hyvässä hoidossa. Saamiemme tulosten mukaan vanhempien ja omahoitajan välisen suhteen ollessa läheinen, on osapuolten aikaisempaa helpompaa puhua toisilleen myös vaikeista ja arkaluontoisista asioista.

Päiväkodin työntekijöiden äkillisten poissaolojen, lomien ja koulutusten vuoksi lapsen tarpeista joutuu päivän aikana pakon sanelemana huolehtimaan sellaisia aikuisia, joista osa saattaa olla lapselle täysin vieraita. Tällaisissa olosuhteissa saattaa olla hankalaa kannatella lapsen ja vanhemman välistä suhdetta. (Lund ym. 2003, 249.) Saamiemme tulosten perusteella kävi ilmi, että vaikka haastatellut pitivät omahoitajuutta korkeassa arvossa, on työkäytäntö hyvin haavoittuvainen. Päiväkodin arjessa tulee lukemattomia tilanteita ja muutoksia, jotka aiheuttavat sen, ettei omahoitajuutta pystytä toteuttamaan siten, kuin sitä ihannetilanteessa pystyttäisiin. Erityisesti sairaspöissaolojen katsottiin hankaloittavan omahoitajuuden toteuttamista oleellisesti. Vaikka poissaolot eivät kohdistuisi omaan ryhmään, joutuvat ryhmän työntekijät avustamaan muita ryhmiä. Tällöin myös oman ryhmän toiminta kärsii.

Erityisesti kolmen ikävuoden jälkeen lapset pystyvät tuntemaan itsensä turvallisiksi oudossa paikassa toissijaisen kiintymyksen kohteen seurassa. Toissijaisen kiintymyksen kohteen tulisi olla lapselle tuttu ja mieluiten sellainen, johon lapsi on tutustunut äidin läsnä ollessa. Lapsen tulisi myös olla tietoinen siitä, missä äiti on ja luottavainen siihen, että hän näkee äidin pian uudelleen. (Bowlby 1969, 204–205.) Esimerkiksi vanhempien nopean työllistymisen vuoksi lapset tulevat päiväkotiin usein hyvin nopealla aikataululla. Hyvän alun toteuttamiseen jää liian vähän aikaa niin vanhemmille,

kuin päivähoidon henkilökunnallekin. (Lund ym. 2003, 249.) Saamiemme tulosten mukaan tutustumisjaksoa pidetään yhtenä omahoitajuuden parhaista puolista ja kulmakivistä. Tutustumisjakson aikana omahoitaja pystyy luomaan läheiset suhteet sekä lapseen, että hänen vanhempiansa samalla kun lapselle pystytään tarjoamaan pehmeä lasku päivähoiton aloitukseen. Vaikka kaikilla lapsilla ei ole mahdollisuutta täyteen kahden viikon tutustumisjaksoon, olisi tärkeää, että lapsi pääsisi tutustumaan päiväkoitiin ja omahoitajaan edes muutamaksi päiväksi. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä suurempi merkitys tutustumisjakson pituudella hänen päivähoiton aloitukselleen on.

Omahoitajan suhteen jatkuvuus sekä lapseen, että hänen vanhempiansa antaa hänelle mahdollisuuksia pohtia asioita ajan kanssa yhteistyössä vanhempien kanssa, sekä löytää yhdessä tapoja auttaa lasta. (Lund ym. 2003, 247.) Toive omahoitajasuhteen jatkumisesta läpi päivähoiton nousi aineistosta esiin selkeästi. Tällä pystyttäisiin takaamaan lapselle tärkeän ihmissuhteen jatkuvuus läpi tärkeiden kehitysvaiheiden. Myös vanhempien kannalta on tärkeää, että omahoitaja pysyisi samana koko päivähoiton ajan, sillä luottamuksellisen suhteen luominen vaatii aikaa. Mikäli omahoitaja vaihtuu useasti, voi pahimmillaan käydä niin, etteivät vanhemmat pääse missään vaiheessa luomaan hyvää ja luottamuksellista suhdetta kehenkään päiväkodin työntekijään. Työntekijän kannalta pysyvyys takaisi sen, että hänen ei tarvitsisi joka vuosi luoda läheisiä suhteita uusiin lapsiin, vaan hän pystyisi syventämään jo olemassa olevia suhteita.

Aktiivinen oman työn mielekkyyden löytäminen ja aktiivisesti omiin työtapoihin vaikuttaminen auttavat varhaiskasvatuksen henkilökuntaa jaksamaan, sekä myös kehittymään omassa työssään (Keskinen 2000, 170). Tutkimuksessa kävi ilmi, että haastatellut kokivat omahoitajuuden lisänneen heidän työnsä mielekkyyttä. Haastatteluiden mukaan omahoitajaryhmän aloitus on työntekijälle raskas. Tämän haastatellut kuitenkin katsoivat pieneksi vaivannäoksi verrattuna siihen, millainen hyöty omahoitajatyökäytännöstä on henkilökunnan työssä jaksamiselle. Kun pienryhmät ovat muotoutuneet, työ muuttuu vastuiden selkeämmän jakamisen myötä vähemmän kuluttavaksi ja ajan myötä myös työn mielekkyys kasvaa. Myös henkilökuntaa rasittavat tekijät, kuten lasten jatkuva itku ovat vähentyneet omahoitajuuden myötä.

”Lastentarhanopettaja pitää jokaista lasta arvokkaana ja kohtelee lasta yksilönä tasavertaisesti ja kunnioittavasti - - Lastentarhanopettaja edistää ja ohjaa lasten kasvua, kehitystä ja oppimista kunkin lapsen yksilöllisyyttä kunnioittaen lämmön, ilon ja leikin ilmapiirissä. Hän varmistaa rauhan lapsen kasvulle kiirehtimättä lapsen kehitystä.” (Lastentarhanopettajan ammattietiikka 2005.) Lastentarhanopettajan ammattietiikan mukaan lapsia tulee kohdella tasapuolisesti ja heidän kasvua ja kehitystä tulee tukea jokaisen lapsen yksilöllisyyttä korostaen. Omahoitaja-työkäytännön myötä tätä pystytään tukemaan pienryhmillä ja niihin kuuluvalla omahoitajalla. Tuloksien perusteella voimme todeta, että työntekijöiden kokemuksen mukaan kaikki lapset saavat aiempaa paremmin huomiota ja aikuisen läsnäoloa. Erityisesti omahoitajuus on auttanut hieman hiljaisempia lapsia, sillä omahoitaja pystyy tietoisesti parantamaan heidän mahdollisuuksiaan tulla kuulluksi ja nähdyksi jokaisen päivän aikana. Vaikka täydellistä lasten välistä tasavertaisuutta ei pystytä takaamaan, on omahoitajuus kuitenkin selkeää parannus aiempaan.

Tarja Lundin mukaan omahoitajuuden toimiessa hyvin, muodostuu sen myötä lapsen ja hänen omahoitajansa välille vahva kiintymyssuhde (Lund 2009, Juusolan mukaan 2009). Tulosten mukaan on selkeää, että lapset kiintyvät omahoitajaansa. Omahoitaja on lapselle tärkein henkilö päiväkodissa, sillä hän vastaa lapsen asioista ja on jatkuvasti lapsen arjessa mukana päivähoiton aloituksesta alkaen. Lapsen kiintymisen aste on selkeästi vahvempaa mitä nuoremasta lapsesta on kyse.

Isojärven ja Kankaan pro-gradu tutkielmassa (2008, 51–52) käy selkeästi ilmi, että henkilöstön kokemuksen mukaan heidän suhteensa lasten vanhempiin ovat muuttuneet läheisimmiksi ja heidän välinen yhteistyönsä on lisääntynyt, sekä laadullisesti parantunut. Lisäksi vuosina 2001–2003 toteutetussa Kasvuturve-projektissa huomattiin, että omahoitajuuden myötä vanhempien ja päiväkodin henkilöstön välille syntyy tiivis ja vuorovaikutuksellinen suhde, joka edesauttaa osapuolten välistä yhteistyötä (Koivula 2004, 89). Tämä asia nousee esille myös tässä tutkimuksessa; kaikki vastanneet olivat sitä mieltä, että omahoitajuuden myötä työntekijöiden suhteet lasten vanhempiin ovat muuttuneet aikaisempaa läheisemmiksi ja tiiviimmiksi. Tutustumisjakson aikana luodaan perusta työntekijän ja vanhempien väliselle suhteelle ja se syvenee päivittäisten kohtaamisten ja keskusteluiden myötä. Lisäksi Vasu-keskustelut ovat omiaan syventämään omahoitajan ja vanhempien välisiä suhteita.

Päiväkotiryhmien toimintaa säätelevät erilaiset linjaukset, lait ja varhaiskasvatussuunnitelmat. Jokaisen työryhmän tulee muokata toimintansa sisältö siten, että se palvelee heidän omia uskomuksiaan ja toimintaympäristöään parhaalla mahdollisella tavalla. Päiväkodin moniammatillisessa työryhmässä on tärkeää, että kukin ammattiryhmä ja työntekijä tuo suunnitteluun oman ammatillisen vastuunsa ja osaamisensa mukaisen panoksen. (Karila 2001, 276–279.) Liian kirjaimellinen toteutus katsottiin asiaksi, joka voi pahimmassa tapauksessa vaikeuttaa ryhmän ja sen työntekijöiden työtä. Mikäli omahoitajuutta toteutetaan liian kirjaimellisesti, voi seurauksena olla työntekijöiden väsymistä, lapsen liiallista kiintymistä omahoitajaansa sekä vanhempien kyvyttömyyttä tehdä yhteistyötä ryhmän muiden työntekijöiden kanssa. Omahoitajuudessa on tärkeää löytää ryhmälle omannäköinen toteutustapa, joka vastaa ryhmän omiin tarpeisiin. Esimerkiksi omahoitajuuden tiiviys ja pienryhmätyöskentelyn määrä tulisi säätää sellaiseksi kuin omassa ryhmässä koetaan tarpeelliseksi.

Kasvatuskumppanuudessa korostetaan vanhempien ja henkilöstön välistä tasavertaisuutta. Tällä ei kuitenkaan tarkoiteta varhaiskasvatuksen ammattilaisen ammattitaidon ja – tiedon häivyttämistä, vaan enemmänkin huomiota kiinnitetään siihen, millä tavalla tämä tieto ja taito tuodaan esiin. Varhaiskasvattaja jakaa ammatillista tietämystään vanhemmille kunnioittavaan, asialliseen ja arkiseen tapaan. Omahoitajan tulee toimia siltana päiväkodin ja perheen välillä heidän yhteisessä kasvatustyössään. (Kasvatuskumppanuus ammatillisuutena 2006.) Omahoitajuudessa on tärkeää löytää ammatillinen rooli ollen samalla lähellä perhettä, kuitenkin samalla säilyttäen ammattilaisen rooli. Ammatillisuuden säilyttäminen nousee esiin tuloksista selkeänä haasteena. Omahoitajan suhteet lapseen ja vanhempiin muotoutuvat läheisiksi, jolloin on tärkeää säilyttää riittävä välimatka perheeseen sekä ammatillinen rooli.

Uuden menetelmän käyttöönotto vaatii jokaiselta työntekijältä henkilökohtaista sitoutumista menetelmään sekä sen mukanaan tuomiin muutoksiin (Sinkkonen 2001, 138). Omahoitaja-työkäytännön onnistumisen edellytyksenä on päiväkodin henkilökunnan keskinäinen luottamus ja yhteistyö. Lisäksi omahoitajan on ymmärrettävä, että hän on vastuussa myös päiväkodin muista lapsista, ei ainoastaan omasta pienryhmästään. (Karlsson 2006.) Haastatteluissa esiin tulleiden asioiden mukaan työntekijöiden sitoutuminen työkäytäntöön ei välttämättä ole aivan toivotulla tasolla. Omahoitajuuden toteuttaminen vaatii kaikilta ryhmän työntekijöiltä siihen sitoutumista ja myös työhön

heittäytymistä. Kaikki työntekijät eivät ole valmiita luopumaan vanhasta menetelmästä ja tekemään omahoitajuuden vaatimia uhrauksia, joita esimerkiksi lasten kanssa todellinen läsnä oleminen vaatii.

Lapsen ollessa pieni tarvitsee hän paljon konkreettista apua aikuisilta tunteidensa säätelyssä ja ilmaisussa. Hänen omat keinonsa säilyttää vanhemmat mielessään hoitopäivän ajan ovat puutteelliset, sillä hän ei pysty vielä toimimaan mielikuvien varassa. (Lund ym. 2003, 243.) Pienten lasten tarvitessa aikuisen apua vanhempien pitämisessä mielessään, isommat lapset tarvitsevat apua vanhemmista eroamisesta seuraavien tunteiden käsittelyssä (Sinkkonen 2001, 138). Eräs suuri muutos aikaisempiin työtapoihin on lasten kokemien tunteiden käsittely. Kun aikaisemmin lapsen kaivatessa vanhempiaan yritettiin heidän huomionsa kiinnittää johonkin lapselle mieluisaan tekemiseen. Nykyään lapsen kanssa puhutaan hänen kokemistaan ikävän ja surun tunteista ja autetaan lasta käsittelemään hänen omia tunteitaan.

7 POHDINTA

Tutkimuksemme tarkoituksena oli toimia avoimena foorumina Haapaniemen päiväkodin henkilökunnalle. Tutkimukseemme osallistuneet saivat siis ilmaista mielipiteensä avoimesti anonymiteetin suojissa ilman pelkoa muiden reaktioista. Tutkimukseemme osallistuneilla henkilöillä oli positiivinen näkemys omahoitajuudesta. Uskomme, että näin ei kaikkien kohdalla ole, joten voimme olettaa, etteivät omahoitajuuteen kriittisemmin suhtautuvat henkilöt osallistuneet jostain syystä tutkimukseemme. Vaikka haastatteluihin osallistuneet henkilöt ovat tuoneet esiin myös kriittisiä näkemyksiä omahoitajuutta kohtaan, eivät kaikkein kriittisimmät näkemykset ole välttämättä tulleet edellä mainitsemamme asian valossa esille. Uskomme kuitenkin, että opinnäytetyömme voi saamiemme tulosten pohjalta toimia keskustelun avauksena niin toimeksiantajallemme kuin myös yleisesti Kuopion päivähoidossa omahoitajuuden osalta.

Päiväkotien suuret ryhmäkoot ovat nousseet viime vuosina keskustelun aiheeksi useasti myös mediassa. Suurten ryhmäkokojen mukana tulee mahdollinen ongelma lasten hyvinvoinnista päivähoidossa. Ryhmäkokojen ollessa suuria hoitajien on entistä vaikeampaa antaa kaikille lapsille huomiota tasapuolisesti. Tämä ongelma korostuu pienten lasten ryhmissä. Mitä nuoremmissa lapsista on kyse, sitä akuutimpi tämä ongelma on, sillä varsinkin pienet lapset tarvitsevat huomiota ja hoitajien läsnäoloa päivähoidossa jatkuvasti. Omahoitajuuden hyväksi puoleksi katsomme sen tarjoaman helpon tuloon tähän ongelmaan, sillä jokaisen työntekijän ensisijainen tehtävä on tarjota huomiota ja aikaa oman pienryhmänsä lapsille. Omahoitajuudessa pystytään tukemaan sitä, että jokainen lapsi saa tarvitsemaansa huomiota päivän aikana, myös he jotka eivät sitä kovaan ääneen ole itselleen vaatimassa.

Lapsi joutuu päivähoidossa ollessaan viettämään suuren osan päivästä erossa vanhemmistaan. Lapsi ikävöi heitä ja näyttää sen helposti. Omahoitaja on lapselle tuttu päivähoidon aloituksesta asti, sillä hän on vastaanottamassa lasta ja vanhempia päiväkotiin. Kun lapsi on surullinen, hän tarvitsee lohdutusta ja omahoitaja tuttuna henkilönä pystyy sitä hänelle tarjoamaan. Tämän myötä hän pystyy auttamaan lasta tämän

ikävän tunteiden kanssa, sillä pienet lapset eivät kykene ilmaisemaan hätänsä ja surunsa syytä ilman aikuisen apua.

Omahoitajuuteen olennaisena osana kuuluva tutustumisjakso tarjoaa lapselle ja tämän vanhemmille mahdollisuuden pehmeään laskuun päivähoiton aloituksen osalta. Lapsen päivähoiton aloitus on suuri muutos koko perheelle. Lapsi joutuu yhtäkkiä viettämään suuren osan hereillä oltavasta ajastaan vieraiden aikuisten huomassa. Vanhemmat taasen joutuvat olemaan erossa lapsestaan useiden tuntien ajan päivittäin. Tutustumalla päiväkotiin ja omahoitajaan omien vanhempien kanssa on lapsen helpompi jäädä sinne myöhemmin myös yksin. Vanhemmat pystyvät samalla helpottamaan myös omaa eroahdistustaan. Tutustumalla lapsensa omahoitajaan ja päiväkotiin he pystyvät luottamaan siihen, että heidän lapsensa on hyvässä hoidossa. Mielestämme tutustumisjakso tarjoaa lapsille, heidän vanhemmilleen sekä päivähoiton henkilökunnalle loistavan mahdollisuuden aloittaa yhteistyö mahdollisimman sujuvasti. Toivommeikin, että mahdollisimman monella lapsella olisi mahdollisuus ottaa vastaan suuri muutos elämässään pikku hiljaa, omien vanhempiensa kanssa.

Omahoitajuuden myötä päivähoiton lapsilähtöisyys on kasvanut huomattavasti. Tämä kuitenkin aiheuttaa myös ongelmia, sillä kaikki päivähoiton työntekijät eivät välttämättä ole valmiita muutokseen aiemmasta käytännöstä uuteen, enemmän läsnäoloa vaativaan käytäntöön. Omahoitajuuden myötä lasten tarpeita pyritään huomioimaan entistäkin yksilöllisemmin, joka aiheuttaa esimerkiksi sen, etteivät kaikki lapset ole välttämättä nukkumassa päiväunien aikana. Tämä on vaatinut muutosta myös työntekijöiden asennoitumiseen.

Eräänä johtavana ajatuksena omahoitajuudessa on lapsen ja tämän vanhempien välisen suhteen tukeminen. Kun lapsi ikävöi vanhempiaan jäätyään päiväkotiin, omahoitaja puhuu lapselle tämän kokemista tunteista ja vanhemmista sekä muistuttaa lasta siitä, että vanhemmat tulevat taas hakemaan hänet kotiin päivän päätteeksi. Tarkoituksena on pitää vanhemmat lapsen mielessä myös päiväkodissa ollessa, eikä suunnata lapsen huomiota muihin asioihin, jotta hän unohtaisi ikävän tunteensa. Tämä on suuri muutos, joka on koettu hyväksi päivähoiton käytännöissä omahoitajuuteen siirtymisen myötä.

Vaikka aineistomme pohjalta voisi sanoa, että omahoitajuus on erittäin pidetty ja hyväksi havaittu menetelmä, nousee omahoitajuuteen liittyviä ongelmiakin esiin. Omahoitaja-työkäytäntö on erittäin haavoittuvainen muutoksille, esimerkiksi äkillisille sairauspoissaoloille ja niihin liittyville sijaisten käytölle. Osassa päiväkoteja tällaisiin tilanteisiin on varauduttu jo etukäteen niin kutsutulla varahoitajamenetelmällä, mutta silti poissaolot ja sijaisten huono saatavuus hankaloittavat omahoitajuuden toteuttamista. Vaikka poissaolot eivät koskisikaan omaa ryhmää, on päiväkodeissa vallitseva yhteisvastuullisuuden periaate myös osaltaan estämässä työntekijöitä nauttimasta siitä, millaista työ omahoitajuuden myötä voisi olla. Toisia ryhmiä avustetaan mahdollisuuksien mukaan, jotta kaikki ryhmät pystyisivät toimimaan ja kaikki lapset saisivat tarvitsemaansa hoitoa ja huomiota. Olisikin kaikkien osapuolten etujen mukaista, että päivähoitossa olisi mahdollista käyttää sijaisia nykyistä enemmän, myös lyhyempien poissaolojen aikana. Jo muutamien päivien poissaolot sekoittavat yleensä kaikkien ryhmien toimintaa.

Omahoitaja-ryhmän toiminta ei ole mahdollista, mikäli kaikki työntekijät eivät siihen ole valmiita sitoutumaan. Ryhmän toiminnan kannalta työntekijöiden erilaiset näkemykset menetelmästä voivat siis olla haitallisia. Omahoitajaryhmän toiminta vaatii ryhmän työntekijöiltä saumatonta yhteistyötä ja keskinäistä luottamusta. Tätä ei luonnollisestikaan voida saavuttaa, mikäli kaikki ryhmän työntekijät eivät ole menetelmään sitoutuneita. Voisikin sanoa, että omahoitajuus antaa työntekijöille enemmän, mutta se myös vaatii heiltä aikaisempaa enemmän.

Monet haastatteluista toivat esiin toivomuksen siitä, että omahoitajuutta voitaisiin jatkaa läpi lapsen päivähoiton. Nykyisen käytännön mukaan alle kolmivuotiaiden ryhmissä työskentelee pääsääntöisesti yksi lastentarhanopettaja ja kaksi lastenhoitajaa. Yli kolmivuotiaiden ryhmissä nykyisen käytännön mukaan työskentelee yleensä kaksi lastentarhaopettajaa ja yksi lastenhoitaja. Tämä muutos ryhmän työntekijöiden nimikkeissä voi osaltaan olla estämässä omahoitajuuden jatkumista läpi päivähoiton. Lapsuus on herkkä elämänvaihe, jonka aikana muodostettuja turvallisia ja hyviä ihmissuhteita olisi vaalittava. Päiväkodin rooli lapsen kasvatuksessa tulee olla kotikasvatusta tukeva, eikä päiväkodin tule olla ainoastaan lasten säilytyspaikka. Mielestämme ei ole siis toivottavaa, että päiväkodin pedagogista osuutta kasvatetaan lapselle tärkeiden ihmissuhteiden kustannuksella.

Haastatteluissa kävi myös ilmi, että Kuopion kaupunki on tehnyt linjauksen, jonka mukaan omahoitajuus taataan ainoastaan alle kolmivuotiaille lapsille. On totta, että tutkimustulosten mukaan yli kolmivuotiaiden lasten saama hyöty omahoitajuudesta vähenee hieman. Mielestämme omahoitajuudella pystytään edelleen merkittävästi tukemaan lapsen kasvua ja kehitystä, sekä koko perheen elämää. Oma näkemyksemme on, että omahoitajuuden tulisi jatkua myös yli kolmivuotiailla lapsilla.

Haastatteluaineistossamme Suomen päivähoitolaki sai melko paljon kritiikkiä. Laki lasten päivähoidosta on eittämättä vanha, laadittu jo vuonna 1973, eikä se vastaa täysin suomalaisen päivähoidon nykytilaa. Laki määrittää muun muassa päivähoidon vaaditut henkilöstömitoitukset, joiden mukaan alle kolmivuotiaiden ryhmissä yhtä työntekijää kohden saa olla neljä lasta ja yli kolmivuotiaiden ryhmissä tämä suhdeluku on seitsemän lasta yhtä työntekijää kohden. Kyseinen laki mahdollistaa ylisuuret ryhmäkoot ja sitä myöten sekä lasten, että työntekijöiden päiväkodissa viettämä aika ei ole niin laadukasta kuin se oikein mitoitetuilla ryhmillä voisi olla.

Toinen suuri epäkohta päivähoitoa koskevassa laissa on se, että sen myötä on mahdollistettu päiväkotiryhmien toiminta vajaalla henkilöstömitoituksella sairaspöissaolojen sekä muiden pöissaolojen aikana. Talousvaikeuksissa olevat kunnat käyttävät hyväkseen tätä mahdollisuutta säästää resursseja, eikä heitä siitä voi mielestämme moittia. Koemme ongelmaksi sen, että kyseistä lakia ei muokata nykypäivän tarpeita vastaavaksi.

Olemme mielestämme onnistuneet opinnäytetyöprosessissa kokonaisuudessaan vähintäänkin hyvin. Mielestämme olemme saaneet vastattua asettamiimme tutkimuskysymyksiin kattavasti ja saimme luotua tietoa omahoitajuudesta sekä siitä, millaiseksi työtavaksi haastattelemamme henkilöt sen kokevat. Kummallakaan meistä ei ollut aiempaa kokemusta haastattelijan roolissa ja tämä näkyi selkeästi myös haastatteluissa. Kuitenkin haastatteluiden edetessä kehitys oli selkeästi huomattavissa, etenkin haastattelun aikaisen reagoinnin ja haastattelutilanteiden sujuvuuden osalta. Aineiston analyysi oli hyvin vaativa ja aikaa vievä prosessi, jossa uskomme onnistuneemme hyvin. Aineistomme oli hyvin kattava, joten olennaisten vastausten löytäminen ja esiin tuominen eivät olleet helppoja tehtäviä, mutta olemme tyytyväisiä lopputulokseen.

Mielestämme hyvä jatkotutkimusaihe opinnäytetyöllemme olisi tutkia lasten vanhempien näkemyksiä ja kokemuksia omahoitajuudesta, sen toimivuudesta sekä kehitystarpeista. Opinnäytetyössämme olemme tuoneet esiin ainoastaan henkilökunnan kokemuksia uudesta työkäytännöstä, joten uusi näkökulma aiheeseen voisi tuoda esiin myös uudenlaisia näkemyksiä ja tuloksia.

Pohdinnassa olemme käsitelleet omahoitajuutta ja päivähoitoa yleisesti melko kriittisesti. Kuitenkaan kritiikkimme ei kohdistu niinkään itse työkäytäntöön, vaan vallitseviin käytänteisiin ja päivähoidon rakenteisiin. Itsessään omahoitaja-työkäytäntö on mielestämme hyvä tapa toteuttaa entistä lapsilähtoisempää varhaiskasvatusta.

LÄHTEET

Bowlby, J. 1969. Attachment and loss. Volume 1 – Attachment. London: The Hogarth Press and The Institute of Psychoanalysis.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 5. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hautamäki, A. 2001. Kiintymyssuhdeteoria – Teoria yksilön kiin(nit)tymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksestä kehitykselle. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy, 13–66.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2006. Tutki ja kirjoita. 12. painos. Jyväskylä; Gummerus Kirjapaino Oy.

Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.

Karila, K. 2001. Moniammatillisuus ja päiväkotitoiminnan suunnittelun perusteita. Teoksessa Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. (toim.) Pienet päivähoidossa – Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY, 271–287.

Karila, K. 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteenä. Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A. & Rasku-Puttonen, H. Kasvatusvuorovaikutus. (toim.) Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy, 91–108.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta- opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Vaajakoski; Gummerus Kirjapaino Oy.

Keskinen, S. 2000. Toimintakulttuuri, yhteistyö ja jaksaminen päivähoidossa. Teoksessa Haapamäki, J., Kaipio, K., Keskinen, S., Uusitalo, I. & Kuoksa, M. (toim.) Yh-

teisö kasvattaa – päivähoito oppimis- ja kasvatusyhteisönä. Tampere; Kustannusosakeyhtiö Tammi, 137–153.

Koivula, M. 2004. Vanhempien kokemuksia perhetyöstä päiväkodissa. Teoksessa Keskinen, S. & Virjonen, H. (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoidossa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 73–104.

Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. Sisällön analyysi. *Hoitotiede* vol. 11. no 1/1999. 3–11.

Lund, T., Latvala, E., Peltola-Helin, J., Raitio, U. & Tuominen, S. 2003. Miten Soukankujan päiväkodissa autetaan lasta kasvamaan. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) *Pesästä lentoon – Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle*. Helsinki: WSOY, 238-256.

Lyyra, V. 2004. Vanhemmuutta vahvistavia keskusteluja päivähoidossa - perheterapeuttisia näkökulmia kasvatuskumppanuuteen. Teoksessa Keskinen, S. & Virjonen, H. (toim.) *Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoidossa*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 106–124.

Salo, S. 2003. Kiintymyssuhteen merkitys elämänkaaren aikana. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) *Pesästä lentoon – Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle*. Helsinki: WSOY, 44–77.

Sinkkonen, J. 2001. *Lapsen puolesta*. Helsinki: WSOY.

Sinkkonen, J. & Kalland, M. 2001. Ihminen tarvitsee toisten läheisyyttä. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy, 7–12.

Siren-Tiusanen, H. 2001. Alle kolmivuotiaiden kehitys ja suotuisat varhaiskasvatuskäytännöt. Teoksessa Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. (toim.) *Pienet päivähoidossa – Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita*. Helsinki: WSOY, 15–34.

Tamminen, T. 2004. Olipa kerran lapsuus. Helsinki: WSOY.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vilen, M. Vihunen, R. Vartiainen, J. Siven, T. Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2006. Lapsuus – Erityinen elämänvaihe. 1. painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Painamattomat lähteet

Asetus lasten päivähoidosta. 1992. Finlex. [Viitattu 12.8.2009]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20lasten%20p%C3%A4iv%C3%A4hoidosta>

Haapaniemen päiväkoti. 2008. Kuopion kaupungin päivähoitopalvelut. [Viitattu 3.10.2009]. Saatavissa: <http://www.kuopio.fi/stk/paivahoito.nsf/wwwindex?readform>

Hiiltola-Moilanen, M., Järvi, S., Kronqvist, E., Sarvela, H., Tiilikka, A. & Vähätautio, A. Kehittämisen polkuja perhetyössä. 2005. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. [Viitattu 13.8.2009]. Saatavissa: http://www.sosiaalikallega.fi/julkaisut/julkaisusarja/Julkaistu_19.pdf

Isojärvi, L. & Kangas, L. 2008. Omahoitajana alle kolmivuotiaiden lasten päiväkotiryhmässä – lastentarhanopettajien ja lastenhoitajien näkemyksiä. Oulun yliopisto. Varhaiskasvatuksen laitos. [Viitattu 24.8.2009]. Saatavissa: <https://vk.sosiaalikallega.fi/kehittamisyksikot/varhaiskasvatuksen-kehittamisyksikko/opinnaytteet-1/Gradu%20Kangas%20-%20Isojarvi.pdf>

Juusola, M. 2009. Apua päivähoiton aloitukseen. Vauva-lehti. [Viitattu 24.8.2009]. Saatavissa: http://www.vauva.fi/artikkeli/taapero/283/apua_paivahoidon_aloitukseen

Karlsson, M. 2006. Lapset itkevät vähemmän oman hoitajan sylissä. Tesso – Sosiaali- ja terveystieteellinen aikakauslehti. [Viitattu 24.8.2009]. Saatavissa: <http://dialogi.stakes.fi/FI/dialogin+arkisto/2006/7/sivu/4.htm>

Kasvatuskumppanuus. 2007. Varttua – varhaiskasvatuksen verkkopalvelu. [Viitattu 24.8.2009]. Saatavissa: <http://varttua.stakes.fi/FI/Sisallot/kasvatuskumppanuus/index.htm>

Kasvatuskumppanuus ammatillisuutena. 2006. Varttua – varhaiskasvatuksen verkkopalvelu. [Viitattu 24.8.2009]. Saatavissa: http://varttua.stakes.fi/FI/Sisallot/kasvatuskumppanuus/kk+ammattillisuutena/KK_ammattillisuutena.htm

Lastentarhanopettajan ammattietiikka. 2005. Lastentarhanopettajaliitto. [Viitattu 24.8.2009]. Saatavissa: <http://www.lastentarha.fi/pls/portal/docs/PAGE/LTOL/01LTOL/00LTOL/06AMMATTILLISETASIAT/AMMATTIETIIKKA/ETIIKKA.PDF>

Löf, M. 2008. Omahoitaja alle 3-vuotiaille Kuopiossa. Savon Sanomat 13.5.2008. [Viitattu 24.8.2009]. Saatavissa: <http://www.savonsanomat.fi/uutiset/savo/omahoitaja-alle-3-vuotiaille-kuopiossa/125376>

Varhaiskasvatus – Sanasto. 2008. Kuopion kaupunki – Päivähoitopalvelut. [Viitattu 2.9.2009]. Saatavissa: <http://www.kuopio.fi/stk/paivahoito.nsf/TD/210307170647571?OpenDocument>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Stakes. [Viitattu 3.8.2009]. Saatavissa: http://varttua.stakes.fi/FI/Sisallot/Vasu/vasu_asiakirja.htm

Vuorinen, H. 2007. Omahoitaja lapsen tukena. Lapsen ja hoitajan vuorovaikutuksen tarkastelua eri päivähoitomalleissa. Tampereen yliopisto. Sosiologia ja sosiaalipsykologian laitos. Pro gradu. [Viitattu 1.7.2009]. Saatavissa: <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu02585.pdf>

LIITTEET
TUTKIMUSLUPA

LIITE 1

KUOPION KAUPUNKI
Sosiaali- ja terveyskeskus

PÄÄTÖSPÖYTÄKIRJA

Sivu 1

Päivähoidon johtaja

26.09.2008

178 §

101 / 250 / 2008

Muut

**TUTKIMUSLUVAN MYÖNTÄMINEN / HEIKKI RYYNÄNEN JA TOMI
VEPSÄLÄINEN**

Savonia ammattikorkeakoulussa Iisalmen yksikössä sosionomiksi opiskelevat Heikki Ryyänen ja Tomi Vepsäläinen ovat pyytäneet tutkimuslupaa opinnäytetyötä varten.

Työn aiheena on selvittää päiväkodin henkilökunnan kokemuksia omahoitajuudesta.

Tutkimusaineisto kerätään haastattelemalla Haapaniemen päiväkodin henkilökuntaa omahoitajuuden työmenetelmistä.

Päätös

Myönnän tutkimusluvan anomuksen mukaisen tutkimuksen tekemiseen.

Yhteyshenkilö Kuopion sosiaali- ja terveyskeskuksessa on päivähoiton palvelupäällikkö Leena Kauppinen. Yksi kappale tutkimusta toimitetaan Kuopion kaupungin päivähoitotoimistoon.

Toimivallan peruste: sosiaali- ja terveyskeskuksen toimintasääntö § 7 kohta 10.

Päivähoidon johtaja

Pekka Lindell

TIEDOKSI

Heikki Ryyänen ja Tomi Vepsäläinen
Päiväkodinjohtaja Pauli Holopainen
Päivähoidon palvelupäälliköt

Haastattelurunko

1. Perustiedot haastateltavasta

- Ikä
- Lapsiryhmä ja omahoitajan ”omien lasten” määrä
- Ammattinimike/koulutus
- Työkokemus
- Työkokemus ennen omahoitajakäytäntöä
- Sukupuoli

2. Omahoitaja-työmenetelmän toteutus omassa ryhmässä

- Työyhteisön sisäiset rooli- ja tehtäväjao
- Työyhteisön sisäinen tiedonvälitys lasten asioista
- Koulutus (omahoitaja/kasvatuskumppanuus)
- Mikäli ei koulutusta, mistä saatu tietoa työtavasta
- Tutustumisjakson toteuttaminen yksikössä
 - Kokemuksia tutustumisjaksosta
- Kasvatuskumppanuuden toteutus ryhmässä
- Oppiminen uuteen työtapaan (mikäli kokemusta vanhasta työtavasta)

3. Kokemuksia omahoitajuudesta

A) toimiessa lasten kanssa

- Omahoitajuus apuna suhteen luomisessa
- Millainen suhde kehittyy lapseen
- Lapsen kiinnittyminen hoitajaan
- Vanhempien ja lasten suhteen ja vuorovaikutuksen tukeminen
- Lapsituntemus
- Lasten tasavertaisuus
 - kiltit ja rauhalliset lapset VS villit lapset
- Lapsen eroahdistus
- Lapsen häätäminen ja suru
- Varhainen puuttuminen

B) lapsen vanhempien kanssa

- Suhteen luominen lapsen vanhempiin
- Vanhempien suhtautuminen omahoitajuuteen ja omahoitajaan
- Vasu-keskustelut ja vanhempien illat
- Kasvatuskumppanuuden neljä kantavaa periaatetta, kuinka näkyvät/käytetään
 - Luottamus, dialogi, kunnioitus, kuuleminen

4. Omahoitaja-työmenetelmän toimivat ja kehitettävät puolet ja tekijät

- Työmenetelmän puutteet
- Työmenetelmän toimivat puolet
- Työmenetelmään liittyvät ongelmat
- Omahoitajuuden tuomat haasteet
- Työn palkitsevuus.

ESIMERKKI ABSTRAHOINNISTA

LIITE 3

